

SINTEZA STUDIILOR
ISTORIC ȘI ETNOGRAFIC

„PE URMELE
RĂZESILOR
DIN MOLDOVA”

„Bunul obicei al românilor de a purcede la muncă cu urarea de „Spor!” și „Doamne Ajută” ne-a însoțit pe tot parcursul proiectului nostru, în scopul de a reda o imagine cât mai fidelă a unei frumoase povești a devenirii domeniilor răzeșești, de la începuturi și până în zilele noastre, într-o colaborare de excepție cu GAL-urile de cele 2 maluri ale Prutului”.

Autori -Studiu istoric și etnografic ”Pe urmele răzeșilor din Moldova”

Coordonator Prof. drd. Elena PREDA

Prof. dr. Daniel DIEACONU

Prof. Cristian VATAMANU

Prof. Ana -Maria BĂICAN

Prof. Carmen CONSTANTIN

Prof. Dr. Lucian-Valeriu LEFTER

Prof. Dr. Constantin PARASCAN

Prof. Dr. Alexandru BOBOC

Prof. Mihaela FILIP

Prof. Maria – Laura TOCARIU

Prof. Dr. Daniel BOTEZATU

Prof. Maria Cristina GALAȚANU

Ing. Adrian Mihai GALAȚANU

Prof. Grigore GUȚU

Alina POSTOLACHE

Prof. Margarita ROTARI

Alexandru CRIGAN

Maria HUDEMA

Prof. Ștefania – Carmen MUNTEANU

Tehnoredactare: autorii și echipa GAL-urilor partenere

Design copertă: autorii & Remus Dăneasă

DELTA CART EDUCATIONAL

Adresă: Com. Călinești, jud. Argeș

Email: deltacart@ymail.com

SINTEZA STUDIULUI ISTORIC ȘI ETNOGRAFIC „PE URMELE RĂZEȘILOR DIN MOLDOVA”

Realizarea studiului istoric și etnografic „Pe urmele răzeșilor din Moldova” a fost posibilă datorită *Proiectului de cooperare finanțat cu fonduri prin Programul LEADER 19.3B, PNDR 2014 – 2020*, proiect coordonat de **Asociația Ținutul Răzeșilor**, județul Neamț, împreună cu alte douăsprezece Grupuri de Acțiune Locală și Asociații din Regiunea Nord-Est și Republica Moldova (*Asociația Colinele Moldovei (Botoșani/Iași)*, *Asociația GAL Covurlui (Galati/Vashui)*, *Asociația GAL Podu Inalt (Vashui)*, *Asociația GAL Sucevița-Putna (Suceava)*, *Asociația GAL Ulmus Montana (Bacău)*, *Asociația GAL Stejarii Argintii (Iași)*, *Asociația GAL Valea Prutului (Iași/Botoșani)*, *GAL Movila Măgura (raioanele Fălești, Ungheni și Sângerei)*, *GAL Lunca Ciuhurului (raionul Edineț)*, *GAL Drumul Gospodarilor (raionul Rîșcani)*, *GAL Urmașii lui Leonardo (raionul Glodeni)*, *GAL Răutul de Sus (raionul Rîșcani)*).

Ideea proiectului a izvorât din dragostea față de istoria locului și grija pentru comunitate a lui Grigore Guțu și Costantin Munteanu, urmași vrednici de răzeși. Conceptul a prins contur în cadrul Departamentului de Vecinătate FNGAL România și a fost împărtășită celorlalți colegi de pe ambele maluri ale Prutului, la întâlnirea organizată de GAL Ulmus Montana la Muzeul Răzeșilor Gazari din Măgirești. Proiectul a fost scris cu mult suflet de Irina Sadici și în noiembrie 2019 a fost depus la Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale iar în octombrie 2020 a primit finanțare prin Programul LEADER.

De la bun început s-a decis că Studiul istoric și etnografic „Pe urmele răzeșilor din Moldova” să aibă conținuturi atractive pentru cititor, să fie credibil prin sursele folosite și să promoveze cultura locală. S-a urmat o metodologie comună, pe baza căreia GAL-urile partenere în proiectul de cooperare au realizat câte un studiu istoric și etnografic, pentru identificarea așezărilor de răzeși în teritoriile GAL-urilor.

Munca de cercetare constat în cercetarea bibliografică și arhivistică, cercetare de teren pentru identificarea caselor vechi specifice zonei, bisericilor vechi și altor obiective care au fost fotografiate, elaborarea studiului, cu o introducere generală asupra problemei răzeșilor, urmat de un studiu aplicat asupra satelor răzeșești, istoric și etnografic, elaborarea unei sinteze privind istoria razeșilor pentru fiecare GAL partener în parte, elaborarea volumului necesar editării cărții digitale care cuprinde toate studiile de la toate cele 13 GAL-uri partenere în varianta completă.

Considerăm că cea mai plauzibilă ipoteză și cea care se verifică prin documentele istorice despre răzeși și răzeșie este cea a descendenței din boieri,

încă de la descălecat. Moșiile s-au fărâmițat și vechii boieri își lucrau pământul semănând din ce în ce mai mult a țărani. Mănăstirile și boierii mari au rașluit din proprietățile răzeșești profitând de sprijinul unor boieri slabi sau nedrepti sau a unor mari dregători. Astfel că la reforma lui Cuza proprietățile răzeșești fuseseră puternic micșorate.

În Basarabia au intervenit autoritățile ruse și au lovit în răzeșul român, în Bucovina autoritățile habsburgice, prin măsuri samovolnice și prin rutenizare. De la răzeși au rămas poveștile, legendele, tradițiile, mărturiile istorice și etnografice care își vor afla locul binemeritat și în acest volum.

Efortul de omogenizare a conținuturilor acestei lucrări de mare amploare, nu au anulat nota de originalitate impusă de autori, prin stil, vocabular sau tip de scriere.

STAREA RĂZEȘILOR ÎN PERIMENTRU GEOGRAFIC CERCETAT (sec. al XIX – lea)

Victor Tufescu propunea o ipoteză la care subscriem: „Așadar așezările răzășești au preferat regiunile de pădure și s-au ferit de acele de stepă deschisă. Explicația e lesne de dat. În vremea când se întemeiau aceste sate, prădăciunile și jafurile popoarelor încă nomade, sau a celor așezate, dar în veșnice lupte, cerea pentru orice așezare omenească, ca o primă necesitate, adăpostul. Acesta îl ofereau codrii Moldovei, tot atât de bine ca și regiunea subcarpatică. Așadar potrivirea dintre harta răspândirii răzeșilor și aceea a pădurilor, nu este o simplă coincidență”¹.

Prin anul 1803, proprietatea boierească avea ponderea cea mai mare în cadrul structurii proprietății funciare, cu un procentaj de 51,32%. Urmău, proprietatea răzeșească cu 28,57%, pe ultimul loc fiind cea mănăstirească cu 20,11% din numărul total al moșiilor Moldovei.

Pentru a explica cauzele decăderii satelor răzeșești, Petru Poni recurgea la documentele Divanurilor Ad-hoc din care prezenta în studiul său următoarele concluzii ale reprezentanților răzeșilor: (...) Starea ticăloasă în care răzeșii sunt astăzi... este datorită întâmplărilor din afară, care cădeau atât de des și atât de lung timp peste țară; și mai cu samă încă prigonirilor din lăuntru de care ei, de un timp încoace, pururea și în tot chipul au fost loviți (...) Răzeșii nu au perdut moșiile lor numai prin judecățile strâmbe făcute de tribunalele din această epocă

¹V. Tufescu, *Răspândirea satelor de răzeși*, p. 11.

și înfierate atât de energetic de deputații răzeși din Divanul ad-hoc și de comisia instituită de Ghica Vodă; ei au fost despoiați și prin alte mijloace. Între aceste vom cita împrumuturile ce erau nevoiți să facă la vreme de nevoie, pentru a-și procura hrana lor și a copiilor lor”².

Victor Tufescu identifică pentru Moldova grupările de sate de răzeși și așezarea lor. Astfel menționa „Gruparea Bârlădeană”, ca fiind cea mai puternică din toate este cea din mijlocul Molovei. Gruparea era compusă din peste 600 de sate, cuprinsă în jumătatea sudică a Moldovei dintre Munți și Prut. „Gruparea Codrilor Centrali Basarabeni” era a doua mare grupare e aceea din regiunea Codrilor Centrali dintre Prut și Nistru, care cuprinde actualmente cca. 130 de sate de răzeși. Erau cunoscute încă din vremuri vechi, grupările Lăpușnenilor, Orheenilor și Sorocenilor, care de-atâtea ori s-au revoltat, ba au răsturnat și domni când a fost vorba să-și apere drepturile lor. „Gruparea Putneană”era a treia mare grupare, care cuprinde pe un spațiu mai restâns, cam același număr de sate (cam 130), ceea ce o face să apară ca o grupare compactă. În regiunea ocupată de răzeși, nu există nici un sat de clăcași, sau vreunul mixt. Foștii clăcași ocupă alte părți ale jud. Putna (procentul e de 59% răzeși, în acest județ). Gruparea din nordul Bucovinei, care se continuă prin regiunea Herței până la Coasta Ibăneștilor, cuprindea peste 50 de sate. „Gruparea Prutului mijlociu” era ultima grupare, care prezintă caracterul de risipire; e aceea a Prutului de mijloc. Acolo vreo 25-30 de sate se înșiră în lungul Prutului și mai cu samă în regiunea stâncoasă de Toltry³.

Consultanți științifici: Prof. drd. Elena Preda și prof. dr. Daniel Dieaconu

Razesii.ro

²P. Poni, *Statistica răzeșilor*, București, 1921, p. 94.

³V. Tufescu, *Răspândirea satelor de răzeși*, passim.

TERITORIUL GAL ȚINUTUL RĂZEȘILOR (jud. Neamț și Iași)

Regiunea aflată în atenția noastră pentru acest studiu aparține administrativ județului Neamț, cu o singură excepție, comuna Ciohorăni, care aparține județului Iași, dar strâns legată de județul Neamț prin hotare, istorie și tradiții comune. Din punct de vedere geografic, unitățile administrative ale „Ținutului Răzeșilor” sunt cuprinse în două unități de relief: *Subcarpații Moldovei* și *Podișul Moldovenesc*.

Asociația are 20 unități administrativ-teritoriale componente: Orașul Târgu Neamț și comunele Bârgăuani, Bodești, Dobreni, Dragomirești, Dulcești, Dumbrava Roșie, Făurei, Girov, Grumăzești, Negrești, Petricani, Războieni, Ruginoasa, Ștefan cel Mare, Țibucani, Trifești, Tupilați și Văleni, din județul Neamț, la care se adaugă comuna Ciohorăni din județul Iași.

Ocupațiile locuitorilor zonei au fost condiționate de relief, de vegetație și faună, de soluri, de poziția geo-istorică, de tradițiile ancestrale, de influențele zonelor apropiate etc. Ocupațiile principale au fost agricultura și creșterea animalelor, cele secundare fiind mai multe, unele dintre ele fiind îndeletniciri astăzi dispărute, unele încă păstrându-se.

Creșterea cornutelor mari a fost o îndeletnicire a locuitorilor care a jucat un rol deosebit în economia țării, mai ales în vremea exercitării monopolului turcesc, când animalele constituiau principala marfă pentru export. Pe lângă animalele folosite pentru lapte, la loc de cinste erau și animalele de tracțiune (boi și cai), folosite la muncile câmpului, dar și la cărăușie (harabagie). Tradiția orală pomenește despre această îndeletnicire a locuitorilor satelor ce aduceau evreilor din Târgu-Neamț mărfuri din Moldova de Jos. Țibucănenii erau recunoscuți ca cei mai buni crescători de cai, cei mai versați geambași (caii lor erau căutați în toate târgurile anuale de la Roman, Târgu Neamț, Piatra Neamț, Fălticeni)⁴.

Prelucrarea lemnului este o ocupație rezervată în special bărbaților. Lemnul, la îndemâna omului din cele mai vechi timpuri, a fost folosit ca materie primă pentru confecționarea obiectelor de uz casnic, dar și pentru construirea locuințelor. La început locuințele erau construite numai din lemn, destinat după grosime, dar și după esență, pentru amnari, grinzi, căpriori, tălpi, bubulaci, după cum el era folosit, dar și pentru acoperiș, confecționându-se șindrila (dranița). La rândul ei șindrila era tăiată artistic, sub formă de săgeată, coadă de rândunică etc. Cum era firesc într-o regiune cu multă pădure, mai ales în vechime, cele mai

multe și mai importante meșteșuguri au fost orientate spre prelucrarea lemnului: debitatul, dulgheria, drănițițul, tâmplăria, dogăria, rotăria, lemnăria mărunță etc. Cantitatea foarte mare de lemn, tăiată în diferite categorii, era transportată cu plutele, cu trenurile de cale ferată îngustă sau normală, sau cu căruțe mari, numite „harabale”. Produsele de lemn erau comercializate, mai cu seamă în zonele de șes, de unde se aduceau cereale.

Drănițițul era un meșteșug al bărbaților, cu mare căutare, deoarece multe dintre case erau acoperite cu draniță. Cu unelte simple, dar cu multă îndemânare și migală, acești meșteri lucrau dranița în diferite forme, cu denumiri sugestive: „în solzi de pește”, „în coadă de rândunică”, „în bot de rață” și tot ei o băteau pe acoperiș, creând învelișuri frumoase, dar și destul rezistente.

Tâmplăria este un meșteșug diferențiat și bine specializat, desprins de dulgherie. Ca meșteșug al prelucrării lemnului, tâmplăria a apărut și s-a dezvoltat în târguri și în orașe, de unde a trecut și la sate, în primul rând în satele din apropierea orașelor. Existau meșteri mai talentați care lucrau frumoase lăzi de zestre, colțare, blidare, mese și scaune, împodobite sumar cu creștături simbolice: rozeta, crucea, bradul, șarpele, zimții etc. Aceste piese de mobilier, cu o amplasare strictă în interiorul casei tradiționale au fost treptat eliminate și înlocuite cu mobilierul modern. Unii lemnari din sate s-au specializat în producerea obiectelor mărunte de uz casnic și gospodăresc, ajungând chiar la stricte diferențieri: lingurari, fusari, covătari, spătari, coșărcari etc. Lingurăritul este specific, spre exemplu, satului Țolici, dezvoltându-se puternic în zona comunei și în alte sate.

Raftul cu rindele al unui tâmplar din Văleni

Meșteșugurile și industria casnică. În afara bunurilor pe care țăraniile le produceau în gospodărie, ei aveau nevoie pentru a-și duce viața și de alte bunuri. Așa apar meșteșugarii rurali care, față de cei urbani, își vor continua existența până în secolul al XX-lea. O serie de meșteșuguri s-au pierdut ca urmare a

concrenței făcute de alte centre puternice (olăritul) sau a lipsei de materie primă.

Țesutul manual, în stative și război, este o ocupație exclusivă a femeilor, a cărei perenitate este simțită din plin. A fost favorizat de cultivarea cânepii, inului și mai târziu de creșterea oilor. Țesutul manual oferea posibilitatea confecționării îmbrăcăminte textile, dar și a covoarelor ce decorau pereții caselor. Această îndeletnicire a avut un caracter permanent uneori, alteleori un caracter temporar, practicându-se de gospodine numai în perioada de iarnă.

Stative din Dragomirești

Sumanăritul, îndeletnicire care, cu ani în urmă, i-a făcut pe locuitorii acestei zone să fie cunoscuți în comunele învecinate, să fie solicitați și lăudați pentru prestația serviciilor, tind să devină acum amintiri. Obiectele de îmbrăcăminte din lână naturală sau din piei de animale prelucrate sunt considerate demodate. Din vechime, de la documentele medievale, au existat pive de bătut sumani șișteze. Practicarea piurăritului era foarte favorabilă: având o apă „toplițoasă”, pivele de pe această vale funcționau toată iarna. **Piua** este o instalație tehnică țărănească pentru prelucrarea pănurii de casă, necesară confecționării unor articole de îmbrăcăminte. Cu toate că, din țesătura tratată la piua se confecționează nu numai sumani, ci și cioareci și obiele, această instalație se numește piua (pciua, kiuă) de bătut sumani, deoarece stofa țesută în casă și dată la piua este folosită mai ales pentru sumani. Ion Creangă spunea, mai în glumă, mai în serios: „... la Humulești torc și fetele și băieții, și femeile și bărbații; și se fac multe gîguri de sumani ...”⁵.

Țesăturile de casă. Obținerea și prelucrarea fibrelor textile au constituit activități principale ale femeilor destinate acoperirii necesarului de îmbrăcăminte pentru familie și pentru casă. Amploarea și frecvența practicării acestora au generat și generalizat sintagma „industrie casnică”.

Tineri din Trifești în costume tradiționale în fața unei case-muzeu a familiei Lehonschi

Așa cum am remarcat de-a lungul acestui studiu, Ținutul Răzeșilor poate deveni o alternativă mult mai viabilă pentru turism decât este în acest moment. O alternativă pentru turismul cultural, pentru turismul concentrat pe cultura tradițională a comunităților care descind din micii proprietari de pământ numiți din Evul Mediu răzeși. Ținutul are multe de oferit din punct de vedere turistic. În afara infrastructurii care are nevoie de reabilitări majore, a serviciilor și a spațiilor de cazare insuficient pregătite, turistul sau pelerinul are nevoie de informațiile care să-l ghideze în sejurul său, care să-i îndrume pașii prin sate pentru a putea descoperi arhitectura, arta populară, gastronomia, tradițiile de sărbători, cele dedicate marilor momente din viața omului etc. Ținutul Răzeșilor are nevoie de un astfel de proiect, atât de varianta sa clasică, cât și de varianta digitalizată, în ton cu vremurile. Acest studiu poate reprezenta baza informativă pentru broșuri, pentru traseele excursiilor tematice și pentru identificarea obiectivelor care trebuie vizitate.

TERITORIUL GAL COVURLUI (jud. Galați și Vaslui)

Teritoriul GAL Covurlui este format dintr-un număr de 15 comunități (14 comune și un oraș: Bălăbănești, Băleni, Berești, Berești-Meria, Cavadinești, Corni, Frunțișeni, Grivița, Jorăști, Oancea, Rădești, Smulți, Suceveni, Vinderei, Vârlezi), 12 din județul Galați și 3 din județul Vaslui, însumând un număr de 35.275 de locuitori și o suprafață de 994,83 km².

În ansamblul culturii populare românești tradiționale, cultura din teritoriul GAL Covurlui este o variantă al cărui stil exprimă condițiile locale proprii oamenilor care trăiesc în aceste locuri și istoria lor. Etnografia, arta populară și folclorul local, prezintă caracteristici comune fiind un autentic izvor de cunoaștere a vieții social-economice ce întregeste informația istorică referitoare așezărilor umane, ocupațiile tradiționale, meșteșugurile, industria casnică.

Așezările sunt situate, în majoritate, pe coasta dealurilor care mărginesc văile formate de râuri și pâraie (Valea Prutului, Valea Chinejei, Valea Horincii etc.) pentru a nu fi expuse inundațiilor provocate de revărsarea apelor în toial primăverii și de ploile torențiale din timpul verii. Începuturile așezărilor din zonă sunt greu de stabilit documentar, dar din informațiile prezentate anterior, reiese cu siguranță faptul că formarea lor ca așezări este mult anterioară datei când apar primele documente.

Există o bogată tradiție istorică conform căreia multe dintre așezările rurale din teritoriul GAL Covurlui ce face obiectul cercetării noastre își au începuturile în timpul lui Ștefan cel Mare, despre care localnicii spun că ar fi răsplătit cu moșii pe căpitaniii lui ce s-au distins în luptele cu turcii, tătarii, ungurii sau polonii.

Apicultura era o îndeletnicire care întregea sursele de existență ale sătenilor, fiind favorizată de pădurile din zonă care au oferit o bază meliferă favorabilă stupăritului. În trecut, stupii erau crescuți în trunchiuri de lemn scobit sau în scorburi de copac. S-a practicat și sericicultura, având ca scop obținerea firelor de borangic din care se lucrau țesături fine: ii, marame, fote, brăie, prosoape, cămăși etc. În fiecare sat existau ateliere de fierărie, fierarii ocupându-se de repararea uneltelor, căruțelor, plugurilor etc. Existau, numeroși rotari și dogari care se ocupau de prelucrarea lemnului. O altă parte a meșterilor prelucrau răchita, papura, stuful sau coaja de copac din care realizau coșuri, rogojini, coviltire etc. Alte meșteșuguri practicate în fiecare sat erau cojocăritul, ciobotăritul, torsul și țesutul.

Structura portului popular a fost determinată de condițiile geografice și climaterice ale regiunii, de existența materiilor prime și a țesăturilor tradiționale. S-a urmărit caracterul practic al pieselor vestimentare. Acestea au

Sursa: GAL Covurlui

fost concepute astfel încât să protejeze corpul, permițând mișcarea liberă a membrelor. Cămașa era prevăzută cu mânecă largă, pălăriile purtate vara aveau marginea lată ca să apere de soare, căciulile purtate iarna erau de astrahan. Brâul pe care îl purtau bărbații, avea rolul de a ține mijlocul când făceau efort fizic iar la sărbătoare purtau chimir. În general, portul era caracterizat de linii drepte ale croiului, folosirea materialului gros al țesăturilor și contrastul cromatic dintre coloritul monocrom al unor piese și fondul alb al pânzei. Baticul era din bumbac, alb, cu model împrumutat de pe ie. Fota era țesută, iar fusta era albă cu model la poale. La muncile câmpului aceștia purtau opinci, iar la sărbători bărbații erau încălțați cu cizme negre, lungi, până spre genunchi iar femeile aveau pantofi negri cu baretă. Costumul bărbătesc era sobru și avea o cromatică închisă cu destul de puține ornamente, iar la femei predomina culoarea neagră (fota era pe fundal negru și pe față și pe spate). Pentru confecționarea pieselor de îmbrăcăminte se foloseau materiale vegetale – cânepa, inul, bumbacul și cele de proveniență animală – firul de lână, blănurile și pielea. Țarii erau din bumbac, drepți și strânși în talie. Răzeșii purtau sumane negre, simple, cu motive pe margine.

Din punct de vedere al specificului locuințelor, acestea sunt caracteristice zonelor de deal. În timpurile îndepărtate a cunoscut o mare răspândire locuința cu o singură încăpere, iar cea cu două încăperi – odaia de locuit și chilerul (tinda) se generalizează abia la sfârșitul secolului al XIX-lea. Întreaga activitate se desfășura în odaia de locuit care avea rol de dormitor, sufragerie și bucătărie.

Locuință tradițională Suceveni
Sursa foto: Revista Buletin Cultural, nr. 16

În consecință, aici se găseau o sobă, masa, lavița, un dulap simplu pentru vase de bucătărie și unul două paturi în apropierea sobei. Între pat și laviță era așezată lada de zestre vopsită în culori vii, cu motive florale și aviomorfe, cel mai des întâlnit fiind motivul păunului. Casele erau așezate pe locul cel mai ridicat din curte, de unde puteau fi supravegheate anexele gospodărești. Aveau prispă din pământ și erau construite din bârne înfipite în pământ, cu pereți de vâlătuci, ori din

chirpici. După uscare, pereții erau neteziți și lipiți cu lut amestecat cu balebă de cal. Podeaua era din pământ, peste care se aplica o lipitură subțire din lut galben. Acoperișul era realizat din paie sau din stuf.

Treptat, locuința a evoluat ajungându-se la casa cu trei încăperi. Aceasta avea un grad mai mare de confort, nu mai existau lavițele și paturile fixate pe suporturi de lemn. Pe pereți erau expuse covoare, carpete, cusături, ștergare, iar pe jos preșuri și covoare.

Meșterii populari erau preocupați de încrustarea stâlpilor de susținere a prispei și a frizelor de sub streșina casei, lucrate în traforaj, cu motive geometrice.

Analizând condițiile de viață ale localnicilor prin prisma etnografiei locale constatăm existența a numeroase obiecte cu funcție ornamentală, artistică. În toate casele existau fețe de masă, de pernă, prosoape, covoare, etc., ce, pe lângă valoarea lor practică, au și o valoare artistică. Arta populară în această zonă a Moldovei este dovedită în special de arta țesăturilor, cusăturilor, împletiturilor, ceramicii, etc. decorarea obiectelor de ornamentație interioară a casei, a îmbrăcăminții a fost întotdeauna apanajul femeii. Indiferent dacă a locuit în bordei sau în casă ridicată deasupra pământului, instinctul de frumos a condus-o pe femeie la crearea diferitelor valori artistice care vin să dubleze pe cele de conținut ale obiectelor.

Arta populară în această zonă a Moldovei este dovedită în special de arta țesăturilor, cusăturilor, împletiturilor, ceramicii, etc. decorarea obiectelor de ornamentație interioară a casei, a îmbrăcăminții a fost întotdeauna apanajul femeii. Indiferent dacă a locuit în bordei sau în casă ridicată deasupra pământului, instinctul de frumos a condus-o pe femeie la crearea diferitelor valori artistice care vin să dubleze pe cele de conținut ale obiectelor.

Arta populară decorativă a fost stimulată cel mai mult de străvechile obiceiuri conform cărora fetele trebuiau să aibă ca zestre obiecte ca: țoale, țolice, saltele, așternuturi de pat, perne și fețe de perne, lăghicere, fețe de masă, etc. Aceste obiecte de zestre dovedeau valoarea, talentul, hărnicia și îndemnarea fetelor.

Zona de sud a Moldovei este una bogată din punct de vedere etnografic și folcloric. Tradițiile, obiceiurile de peste an și cele care însoțesc riturile de trecere (nașterea, nunta, înmormântarea), bogatul repertoriu de cântece epice și lirice, de proză populară, dramaturgia, proverbele și zicătorile din cadrul zonei dau autenticitate zonei. Folclorul din zona noastră reflectă viața, munca, frământările oamenilor, căutările, bucuriile, durerile și aspirațiile acestora. Viața agitată din apropierea Dunării a avut influență și asupra acestor aspecte,

**Interioare țărănești - comuna
Bălăbănești
Sursa foto:**

<https://www.facebook.com/Parohia-Bursucani>;

favorizând dezvoltarea unui folclor epic care și-a tras seva din dramaticele înclăștări ale localnicilor cu cotropitorii turci și tătari. Obiceiurile sunt încă bine păstrate chiar dacă, de multe ori, aceea care le mai practică nu le mai cunosc sensurile originare și le trăsmit doar în virtutea tradiției multiseclare.

Toată această proprietate culturală impresionantă reprezentată de dovezi tangibile și intangibile autentice ale prezenței șiactivității umane, cu valoare științifică și culturală, dar și cu semnificație socială se impune să fie protejată, conservată și valorificată.

Considerăm că acest lucru se poate face în primul rând prin explorarea tradițiilor locale, a obiceiurilor, ritualurilor, miturilor și legendelor, a stilului de viață, meșteșugurilor și gastronomiei. De asemenea de un real folos ar fi crearea și promovarea unor programe proprii sau produse turistice tematice adaptate unui calendarul de evenimente locale (târguri, festivaluri, etc.).

TERITORIUL GAL „PODU ÎNALT” (jud. Vaslui)

Asociația GAL „Podu Înalt” este situat în Regiunea de Nord-Est a României, în centrul județului Vaslui, cuprinzând 16 comune sau UAT, situate de o parte și de alta a râului Bârlad, între municipiile Vaslui și Bârlad: Albești, Alexandru Vlahuță, Banca, Bogdana, Bogdănești, Bogdănița, Costești, Deleni, Epureni, Lipovăț, Muntenii de Jos, Roșiești, Șuletea, Vișoara, Vutcani și Zorleni.

Comunele care alcătuiesc GAL „Podu’ Înalt” se află în centrul județului Vaslui, situate în Podișul Bârladului, aflate în egală măsură la vest și la est de valea străbătută de râul Bârlad, răspândite atât în Colinele Tutovei, cât și în Dealurile Fălciului, mai precis între Valea Tutovei și Depresiunea Elanului, altitudinea fiind cuprinsă între 350-400 m pentru zonele de deal și 3-6 m pentru terasele formate de-a lungul apelor curgătoare. Principala arteră hidrografică a teritoriului este râul Bârlad, pe un sector de 53,58 km din lungimea sa totală. În teritoriul GAL Podu Înalt se află patru zone *Natura 2000* localizate în următoarele UAT: Albești, Zorleni, Vutcani (2 zone). Principalele resurse naturale ale arealului GAL sunt: pădurile (fag, gorun, stejar, tei, cer, garniță, etc.), pășunile naturale, terenul arabil, luciile de apă, nisip, argila, produsele animaliere din zootehnie, etc. În teritoriul GAL sunt caracteristice învelișurile de sol dominate de cernisoluri, după care urmează protisolurile.

În general, așezările răzășești era numeroase în zonele de dealuri și păduri, iar în Colinele Tutovei, de pildă, dintre cele 175 de așezări menționate în documentele secolelor XV-XVI, aflate în stăpânirea unor boieri, în secolul al

XIX-lea 45 erau răzășești și 37 mixte (răzășești și clăcășești), adică 47% deveniseră răzășești și mixte, rezultând că „o parte însemnată a vechilor așezări boierești deveniseră răzășești”, fapt pe deplin explicabil, așa cum vom vedea spre finalul acestui studiu. Statistic, spațiul geografic al Colinelor Tutovei, delimitat între râurile Bârlad și Siret, la est și la vest, iar de la nord la sud, se întinde între valea Racovei și confluența Berheciului cu Bârladul, la contactul cu Câmpia Română, teritoriu în care se găseau „cele mai multe așezări răzășești din Moldova – 147 de așezări răzășești, apoi 74 mixte și 26 devenite clăcășești (foste răzășești), deci în total 247 de așezări care aveau sau au avut caracteristici comune cu răzășia”, astfel că în perioada 1910-1913, potrivit statisticii răzeșilor realizată de Petru Poni, majoritatea satelor răzășești se aflau în acest spațiu al Colinelor Tutovei. Aici, întâlnim sistemul răzășesc de divizare a pământului în fâșii lungi și înguste, care se întindeau din zare în zare sau de la pârâu până în zare (culmea dealului). Vechile moșii răzășești au avut, în majoritatea cazurilor, două laturi transversale văilor, iar celelalte două, fie ambele pe zări situate față în față, fie uneori, una pe zare și alta pe pârâu. Dintre cele 402 sate răzășești din Colinele Tutovei, 64,3% sunt situate în colinele înalte, unde relieful este mai fragmentat, așezările mai numeroase, dar mai mici, însă răzășia a fost mai puternică, pe când 35,7% se află în colinele joase, spre văile principale, cu relief domol și moșii mai întinse, dar care tocmai din acest motiv au fost acaparate în proprietatea marilor familii boierești. Astfel, interiorul colinelor a rămas dominant răzășesc, sudul a avut o situație aparte datorată podgoriei, iar vestul și estul acestui teritoriu au fost afectate de formarea de noi așezări cu populație venită pe moșii, adusă de marii proprietari, boieri și mănăstiri. În Colinele Tutovei se află jumătate dintre comunele cuprinse în GAL Podu Înalt: Alexandru Vlahuță, Bogdana, Bogdănița, Bogdănești, Costești, Deleni și doar în foarte mică măsură Banca și Zorleni.

Gospodăria. Satele vechi păstrează aspectul meandric al ulițelor datorat construirii în vatra de sat fără respectarea vreunei reguli urbanistice, ci doar a împărțirii pe grupuri familii înrudite, în cazul celor răzășești, care formau grupuri de case sau mahalale. Hotarele moșiilor în vechime se delimitau prin movile de pământ, pietre de hotar și bouri (stema Moldovei) aplicați pe cioplitură în arbori seculari de la hotar, cum va fi fost cel de la Corlătești-Bogdănești, iar ogoarele se despărțeau între ele prin haturi înguste.

Casa țărănească din această zonă se înscrie coordonatelor specifice sudului și centrului Moldovei. În Colinele Tutovei, dar și în Dealurile Fălciului, se pot seosebi trei tipuri de gospodării țărănești: gospodăria bătrânească care avea casă din bârne (lemn), cu tindă și o singură odaie, gospodăria care are casa cu cerdac, tindă, două odăi și chiler și gospodăria cu casa construită după proiecte tip de influență urbană. Cel mai răspândit este cel de-al doilea tip, cu variantele de tradiție răzășească, clăcășească și de podgorie.

Gospodăria cuprindea grădina și ograda sau siliștea casei (prin siliște înțelegându-se întreaga gospodărie, locul din vatra satului pe care se putea construi o casă). La oarecare distanță de uliță, în ogradă sau curte se afla casa cu: tindă la mijloc, două odăi, chiler (încăpere construită pe partea laterală a casei, lângă una dintre odăi), cerdac, prispă cu parmaclâc și deregi; în spate se afla alt chiler pentru cuptor și magazie.

Casă din Lipovăț, anii 1960, detaliu

În ogradă se afla hambarul din lemn, rășnița, coșarul din nuiele, ocolul animalelor cu grajd, șură, șopron, perdea pentru oi, iesle afară, poiata pentru păsări, cotețul pentru porci, țarcălanul din nuiele pentru nutreț, loznița pentru afumat prune, chimnița cu gărlci (chimnița sau beciul din piatră fiind sub casă sau alături de casă, iar cel săpat doar în pământ fiind un zămnic alături de casă), perdeaua sau adăpostul pentru teascul din lemn, butoaie și căzi.

Casă din Vutcani, cu odae și tindă, la care s-a adăugat chilerul; foto: Doina Rotaru, anii 1980, (sursa: Habitatul, vol. IV, Moldova, Ed. Etnologică, București, 2017, p. 245)

Portul popular. Nu există un port popular ca marcă identitară a județului Vaslui. Din cauza unor condiții istorice specifice, această zonă a devenit reprezentativă tocmai printr-o diversitate de elemente ale culturii populare, în vechime fiind expusă atât năvălirilor turcești și, mai ales tătărești, apoi teatru de luptă al războaielor dintre turci și ruși, cât și epidemiilor. Toate acestea au determinat importante mișcări de populație, lipsa mâinii de lucru ducând la necesitatea unor colonizări, la care se adăuga și transhumanța.

Grup de săteni din Lipovăț pe scările Palatului Administrativ din Vaslui, 1926, unii în port popular (fotografie păstrată de Geta Ichim, nepoata lui Toader Ichim, primar al comunei Lipovăț)

Remarcăm cămașa femeiască sau ia croită cu mâneca din umăr, în variante pentru zilele de lucru din cânepă, iar pentru sărbători din lână țigaie sau borangic, cusute cu roșuși negru sau albastru cu negru, ca motive principale fiind frunza de vie, crenguța bradului, flori bătute, mânecile fiind împodobite cu mocșori, țochi și fliștoneală. Cămașa croită cu mâneca din gât este considerată, în lucrări de specialitate, de tradiție dacică, fiind tivită cu găurele sau cusătură peste muchie, ornamentată cu diferite cusături: cruciulițe (puncte), în urma acului (tighel, sutaș) sau umplut pe fir (cusut cojocărește), se adăugau fluturi și mărgele la mireasă. Câmpii ornamentale erau dispuși în două feluri: în altite numite umeri sau potloage, de unde plecau rândurile pe dinainte, spate și mâneci; cusături în jurul gurii cămășii, de aici plecând rândurile. Plăcuțele de pe umeri erau croite separat, de aici pleacă trupul cămășii, împodobită cu găurele ogur, colțuri.

TERITORIUL GAL „ULMUS MONTANA” (jud. Bacău)

În cuprinsul GAL-ului se regăsesc comunele: **Ardeoani** (cu satele: *Ardeoani, Leontinești*), **Balcani** (cu satele: *Balcani, Frumoasa, Ludași, Schitul Frumoasa*), **Berești-Tazlău** (cu satele: *Berești, Boșoteni, Enăchești, Prisaca, Românești, Tescani, Turluianu, Verșeștii de Jos*), **Blăgești** (cu satele: *Blăgești, Buda, Valea lui Ion, Poiana Negustorului*), **Măgirești** (cu satele: *Măgirești, Stănești, Prăjești, Șesuri, Valea Arinilor*), **Pârjol** (cu satele: *Pârjol, Băhnășeni, Bărnești, Băsăști, Câmpeni, Hăineala, Hemieni, Pustiana, Târâța*), **Sănduleni** (cu satele: *Sănduleni, Bărzulești, Coman, Mateiești, Stufo, Tisa, Verșești, Găidar, Lărguța, Orășa-Avram*), **Scorțeni** (cu satele: *Scorțeni, Bogdănești, Grigoreni, Florești, Stejaru, Șerpeni*), **Solonț** (cu satele: *Solonț, Cucuieți, Sărata*), **Strugari** (cu satele: *Strugari, Cetățuia, Iaz, Nadișa, Pietricica, Răchitișu*), **Zemeș** (cu satele: *Lucăcești, Tazlău, Modărzău, Bolătău*) și orașul **Buhuși** (cu satele *Marginea și Runcu*).

În Moldova Evului Mediu, răzeșii sunt știuți drept oameni liberi, posesori de pământuri (răzeșii) și nu doar părtași la o moșie în devălmășie. Aceștia erau proprietari ereditari ai pământurilor (unii prestând servicii ostășești Domniei, care, adesea, le și dăruia, le garanta și le întărea dreptul de proprietate).

În secolul al XIX-lea în Ținutul Bacăului erau mai multe moșii răzășești (unele vor fi cercetate și prezentate în Studiul istoric și etnografic de față): *Ardeoanii, Borzeștii, Boșoteni, Brătila, Cornetul, Cucuieții, Luncanii, Nadișa, Poiana, Răcăuții, Sohodolul, Șesurile, Târgușorul Moinești, Ungurii Călugării,*

Urminișul, *Verseștii*, „dar răzeșii, adică părtașii, nu sunt doar micii proprietari, uneori mazili, ci și boieri și mănăstiri” Erau multe sate răzeșești în acest secol XIX în județul Bacău; între acestea și unele care fac obiectul studiului nostru din GAL Ulmus Montana: *Bereștii*, *G(r)ligoreni*, *Leontineștii*, *Măgirești*, *Stăneștii*, *Prăjeștii...*, *Bucșeștii*, *Cernul*, *Vășieștii* - sate învecinate de pe Valea Tazlăului Sărat. Starea materială a acestor răzeși era bună, erau gospodari și primitori.

Costume de Răzeși din colecția Muzeului de Etnografie din Bacău

Gospodăria țărănească este organizată în cadrul unei incinte introvertite, ograda, delimitată cu gard opac față de proprietățile învecinate și cu gard traforat în jumătatea superioară față de stradă (drum sau uliță), permițând o anumită deschidere/vizibilitate pentru casă și grădina de flori. Gardul este în majoritatea cazurilor acoperit pentru a fi protejat de intemperii și a-i asigura o durabilitate cât mai mare. În același scop este protejat prin vopsire cu păcură, aplicarea vopsitoriei în diferite culori fiind de dată relativ recentă.

Componenta centrală a gospodăriei țărănești este **casa**, obiect de arhitectură și de artă populară, depozitară a tradițiilor și a meșteșugului de a construi, subiect a numeroase studii și considerații etnografice și de istorie a arhitecturii.

Activitățile gospodărești, gătitul, spălatul etc. se desfășoară în cea de a doua parte a casei, din partea opusă străzii în „aplecătoare”, unde este amplasat „chilerul” cu intrarea secundară.

În afară de grajd, incinta gospodăriei țărănești mai poate adăposti și alte acareturi, cum ar fi hambarul pentru depozitarea cerealelor sub formă de boabe, coșerul pentru depozitarea și păstrarea știuleților de porumb și fânarul care servea la depozitarea fânului.

O piesă importantă a gospodăriei țărănești este **fântâna**. Cu ciutură sau cu roată, este amplasată în cele mai dese cazuri la poartă, pentru a potoli setea trecătorilor.

^[1] *Catagrafiile Visteriei Moldovei (1820-1845)*, IV. Ținutul Bacău, Partea I (1820)

^[1] Autorul acestui studiu, CP, a cercetat direct la Arhivele Statului din Iași aceste documente despre răzeșiile din Ținutul Bacăului, pentru tematica Muzeului Răzeșilor Găzari de pe Valea Tazlăului Sărat..., pe când nu erau tipărite...)

TERITORIUL GAL „VALEA PRUTULUI” (jud. Iași și Botoșani)

Teritoriul GAL” Valea Prutului” acoperă 11 U.A.T-uri: Andrieșeni, Bivolari, Popricani, Probota, Roșcani, Românești, Santa Mare, Ștefănești, Trifești, Țigănași, Victoria. Situat pe cursul mijlociu al Prutului, acest teritoriu a fost locuit neîntrerupt din preistorie și până în zilele noastre, fiind puternic marcat de unele evenimente politice dramatice. Acest spațiu se caracterizează prin faptul că a asigurat mereu tranzitul spre nordul Europei și gurile Dunării, reprezentând o arteră deschisă, în egală măsură, schimburilor comerciale și acțiunilor cu caracter militar.

Toponimia localităților reflectă condițiile de mediu și evoluția istorică a regiunii, multe așezări datorându-și numele configurației geografice pe care au dat-o cursurile Prutului și Jijiei: Bălteni, Cornu lui Sas, Cârliș, Cârniceni, Unghiul lui Păr, Cotu Morii, etc. Cursurile de apă sărată apă sărată au lăsat, de asemenea, urme în toponimie (Soloneț, Sărata), la fel și diversele tipuri de vegetație: Buruienesti, Ciulinești, Spineni, Stejarii. Trecerea unor contingente militare a lăsat, de asemenea urme, cea mai evidentă mărturie fiind numele

satului Tabăra. Însă cele mai multe așezări își datorează numele unor familii stăpânitoare: Bădărăi, Bobulești, Durnești, Hermeziu, Moimești și Șendreni. Altele au păstrat, într-o formă sau alta amintirea unor stăpâniri ecleziastice: Probota, Rediu Mitropoliei, Durneștii Mitropoliei sau Tabăra Mitropoliei.

Teritoriul GAL Valea Prutului se află în cvasitotalitate pe fosta formă administrativ teritorială - Plasa Turia, și o parte din Plasa Ștefănești. Plasa Turia este pomenită încă din timpul lui Ștefan cel Mare prin hrisovul din 8 ianuarie 1473 prin care întărește mănăstirii Moldovița, jumătate din satul Ostopceni (Perieni) partea de sus, la ocolul Turia ținutul Iași. Ocolul Turia denumit mai târziu plasa Turia, avea în anul 1772, 30 de sate situate pe ambele maluri ale Prutului și Jijiei. În anul 1930, plasa Turia ocupa o suprafață de 39.388 ha, o populație de 47.636 suflete, 3 târguri: Bivolari, Țigănași, Damachi și 16 comune: Popricani, Spineni, Andrieșeni, Vlădeni, Țigănași, Probota, Roșcani, Bivolari, Hermeziu (Trifești), Sipote, Carpiti, Movileni, Românești, Groznița, Focuri, și Plugari. În ceea ce privește plasa Ștefănești, aceasta cuprindea, conform Legii comunale nr. 394/1864 - 10 comune: Băbicieni, Bobușeti, Brăteni, Dobârceni, Durnești, Movila-Ruptă, Ostopceni-Răzeși, Rânghilești, Ștefănești și Tg. Ștefănești.

Versurile din doina „Cântecul Răzeșului” culeasă de Vasile Alecsandri sintetizează într-un mod, surprinzător, modul de viață al răzeșilor din teritoriul GAL Valea Prutului:

*„Frunză verde de cireș,
Lung e drumul pân' la Ieși,
Lung e drumul și bătut
Din Siret și pân-în Prut!
Nu-i bătut de car cu boi,
Ci-i bătut tot de nevoi
Și de păcatele mele
Cele multe, cele grele!
Ard-o focul răzeșie⁶!
Eu chiteam că-i boierie,
Și-i numai o sărăcie!
Pentru-o palmă de pământ
Zilele mi-am dat în vânt.
Ani întregi m-am judecat
Și nimic n-am câștigat!
Eu umblam la judecată,
Copiii plângeau pe vatră,*

*Nevasta-mi zăcea lăsată.
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu!
Lăsa-m-oi de răzeșie
Să apuc în haiducie
Ca să-mi fac sfânta dreptate
Cu cea ghioagă de pe spate,
Să-mi aleg judecători
Cei stejari nestrâmbători!”*

Din punct de vedere turistic localitățile din GAL Valea Prutului nu au o notorietate deosebită, până în prezent nefiind exploatat. Potențialul turistic se leagă de existența monumentelor istorice, a siturilor arheologice, de prezența siturilor Natura 2000 dar și de istoria bogată a locurilor, istorie care trebuie valorificată. Un prim pas ar fi amplasarea unor plăcuțe cu o scurtă descriere a evenimentelor istorice în locurile istorice. Această cartografiere ar

putea fi promovată prin intermediul GAL Valea Prutului, prin intermediul tinerilor din comunitățile locale, se pot utiliza elemente inovative - coduri QR - care scanate să prezinte scurtă istorie a locului, pot fi efectuate o serie de acțiuni educative cu copiii și tinerii din comunitățile locale pentru cunoașterea istorie locului.

În viitor se poate crea un circuit/traseu turistic care să relice vechia rută a comercianților și diplomaților dinspre porțile Dunării spre Cetatea Hotinului. Având în vedere că accesul la fostele vetre de sate răzășești este destul de dificil utilizând căile de acces la exploatațile agricole, practicabile

doar vara (în afara sezonului ploios), vizitarea acestor poate fi făcute pedestru, cu ATV-uri, biciclete montaine biking, mașini de teren. Dar, este foarte important să fie instalate plăcuțe de semnalizare a direcției, ținând cont și de faptul că, în marea majoritate a Văii Prutului, rețeaua de internet și de telefonie este slabă, fiind acoperită de rețeaua de internet de peste Prut (iar riscul de a te rătăci în căutarea locului istoric este destul de ridicat).

Studiul istorico-etnografic a fost conceput ca o potențială sursă de informare. Informații din el pot fi valorificate și postate pe site-urile primăriilor membre în teritoriul GAL Valea Prutului. Trebuie avut în vedere că orice viziune asupra viitorului pornește de la valorificarea moștenirii culturale și istorice, fiecare comunitate are datoria de a-și conserva și valorifica propria identitate.

TERITORIUL GAL „STEJARII ARGINTII” (jud. Iași)

Teritoriul GAL „Stejarii Argintii” este format din 6 comune: **Miroslava** (cu satele: Miroslava, Balciu, Găureni, Uricani, Valea Ursului, Vorovești, Brătuleni, Dancaș, Cornești, Proselnici, Horpaz, Ciurbești, Valea Adâncă), **Lețcani** (cu satele: Lețcani, Cucuteni, Cogeasca, Bogonos), **Dumești** (cu satele: Dumești, Păușești, Banu, Chilișoiaia, Hoisești), **Horlești** (cu satele: Horlești, Bogdănești, Scoposeni), **Popești** (cu satele: Popești, Obrijeni, Doroșcani, Hărpășești, Vama) și **Mădârjac** (cu satele: Mădârjac, Bojila, Frumușica).

Intrare Biserică de lemn Păușești,
com. Dumești

Biserica Popești, com. Dumești

Epoca medievală fiind una a așezărilor rurale, majoritatea locuitorilor locuiau în sate. Și în Moldova evului mediu numărul de așezări rurale era relativ mare. Pentru construcția locuințelor se foloseau materialele avute la îndemână: lutul, stuful, lemnul, rareori piatra, doar la țărani înstăriți. Locuințele aveau o cameră - două, cu acoperișul în două ape pentru scurgerea apei din precipitații, acoperit cu lemn sau stuf. Satele medievale pot fi clasificate în: sate sub administrația ocoalelor domnești, dependente de domn; sate boierești, încredințate de domn boierilor; sate mănăstirești și bisericesti; sate numite „slobozii”, formate din oameni fără pământ, venetici, mazili slobozi, ce aveau obligația de a munci pe moșia unui stăpân.

Datorită faptului că satele moldovenești medievale erau de mai multe tipuri, și locuitorii ce trăiau în acestea puteau fi diferiți. În primul rând, acolo unde întâlnim o curte boierească trăia boierul ce stăpânea moșia cu rudele sale. Alți proprietari erau răzeșii. Termenul de răzeș apare documentar la sfârșitul secolului al XVI-lea ca urmași ai vechilor boieri, stăpâni de sate, care de-a lungul timpului n-au mai reușit să-și sporească averile, ci s-au micșorat prin împărțiri succesive. Deși juridic aparține clasei boierilor, din punct de vedere economic el se apropie de situația țăranilor. Cu timpul, termenul va fi utilizat pentru a desemna pe țăranii din satele libere. Sate libere pentru că aveau pământ, această parte a țăranimii avea obligații față de stat: o dare în bani, muncă gratuită în folosul țării, obligația de a participa la ”oastea cea mare” și obligația către biserică. Tot ca locuitori ai satelor se pot adăuga și robii dăruți de domni mănăstirilor și boierilor: în principal țigani, dar și tătari, bulgari.

Pe teritoriul GAL Stejarii Argintii, regăsim în obiceiurile și tradițiile satului numeroase aspecte din mitologia românească.

Jocurile cu măști din Moldova, ce au loc cu prilejul Anului Nou, sunt obiceiuri arhaice, cu origini în îndepărtatele rituri agrare și pastorale, neolitice șitraco – getice, rituri care au evoluat și s-au dezvoltat simultan cu riturile funerare și cultul morților – strămoși. Constituite în alaiuri de capre, cerbi, țapi, berbeci, boi, struți, cocostârci, cai șiurșiși în sunetul tălăngilor, al zurgălăilor, al fluierului și al tobelor, măștile străbat și acum satele în ajunul și în ziua de Anul Nou, amintind de serbările bacchice și dionysiace din antichitatea greco – romană, ca și în general de toate vechile serbări de pretutindeni legate de cultul fertilitățiiși al fecundității.

Imagini ale măștilor de Anul Nou (capră, urs, bou) s-au găsit pe placa de ceramică ornamentală din interior din secolul al XVI–lea, descoperită la Iași în 1961, și care în prezent se află în Muzeul de Istorie a Moldovei din Iași. Jocurile cu măști sunt descrise în multe izvoare din secolele XVII – XVIII. În anul 1656, ambasadorul suedez Welling, cu ocazia vizitei făcute la Iași, descrie obiceiul caprei: În joc (...) figura o capră, în care era vârat un om și pe care o juca un băiat. Sfârșind jocul, băiatul trăgea cu o săgeată în capră și astfel hora se

sfârșea, iar băiatul căpăta un bacșiș. Se înfățișa deci primitiv o scenă de vânătoare.

În Podișul Central Moldovenesc, zona Iașilor, zgomotul asurzitor al tobelor bătute cu insistență în timpul nopții, începând de la Andrii, dar mai ales în Ajunul și în ziua de Anul Nou, când i se adaugă cel al tălângilor, zurgălăilor, fluielor, aveau în vechime rostul de a ține departe de casa omului spiritele rele.

Carnavalul cu măști începe în Ajunul Anului Nou, când are loc întâlnirea, în centrul satului, a tuturor formațiilor și primul spectacol. La aceste întâlniri au loc întreceri între cetele de mascați. În satul Popești – Iași, moșnegii de la fiecare capră sunt apărătorii și ei au cel mai important rol în joc. Despre ceata învinsă vorbește tot satul, iar moșnegilor nu le mai rămâne decât să încerce să se răzbune. Moșnegii de la capră reprezintă pe strămoșii care s-au întors să petreacă în sat; ei au același rol ca Anul vechi din jocul dramatic al Jienilor și moșul de la priveghi. Moșnegii din străvechiul ritual de înmormântare păgân, imagini evoluat din ritul morților strămoși, devin figuri centrale în jocurile tradiționale cu măști. În afară de moșnegi, nelipsite din alaiul caprei sunt babele, apoi personaje care reprezintă meșteșugurisătești sau anumite profesii, precum căldărarii, fierarii, negustorii, doctorii, militarii.

Societățile neolitice cunoșteau cultul morților, căruia mai târziu i se adaugă idei noi. „Pământul în care sălășluiesc strămoșii este același cu cel din care în fiecare an apare în chip miraculos hrana întregii comunități: de aici ideea că spiritele morților contribuie la încolțirea semințelor.” În credințele și obiceiurile românești, ploile moșilor, care ajută recolta, încep în preajma Moșilor de vară, sâmbătă înainte de Rusalii. Această sâmbătă este una dintre cele mai mari sărbători de pomenire a morților, care persistă până astăzi în tradițiile poporului nostru. (Informator Maria Gh. Pavel, 87 de ani, 1981, Popești – Iași).

Caracteristicile costumului popular de femeie, specific teritoriului GAL Stejarii Argintii, din Iași. În ceea ce privește portul din teritoriul GAL Stejarii Argintii, femeile și fetele coseau de mici haine populare, năframe, ștergare cu ață, mărgele și fluturi. Costumele populare se îmbrăcau la sărbători sau la serbări. Capul era înfășurat cu un vâl din țesătură fină, denumit și năframă sau batic. Îmbrăcămintea era compusă dintr-o cămașă tipică costumului popular, numită și ie, din cânepă sau in, cu mâneci în formă de clopot, dreaptă, cu broderii la baza umerilor și la guler. Cămașa era prinsă în talie de o bucată dreptunghiulară, denumită brâu. Fusta cusută cu numeroase ornamente și borduri, numită și fotă, era de fapt o fâșie dreptunghiulară țesută din stofă sau lână la război, înfășurată în jurul corpului. Fota era împodobită cu diverse modele florale, reprezentate prin frunze de stejar cu patru colțuri. În picioare se purtau tradiționalele încălțări din piele de animal, denumite opinci, cu vârf arcuit, încheiate cu șnur împletit pe gamba piciorului.

Caracteristicile costumului popular bărbătesc, specific teritoriului GAL Stejarii Argintii, din Iași. Pe cap se purta o pălărie circulară, cu boruri late și drepte. Îmbrăcămintea consta dintr-o cămașă lungă până la genunchi, din cânepă sau in, cu guler despicat pe piept și încheiat la gât printr-un șnur. În talie era prins un brâu lat, brodat cu diferite ornamente și mărgele. Pe sub cămașă se îmbrăcau pantaloni din bumbac sau in, ce cădeau în valuri încrețite pe gamba piciorului, sub forma unor jambiere. În picioare se purtau opinci înnodate cu șnur pe picior. Costumele de sărbătoare erau cele noi, apoi, când se uzau, erau purtate în zilele de lucru. Iarna se încălțau cu opinci, iar vara oamenii umblau desculți.

TERITORIUL GAL „ASOCIAȚIA LEADER COLINELE MOLDOVEI” (jud. Botoșani și Iași)

Teritoriul G.A.L. „LEADER Colinele Moldovei” cuprinde un număr de 14 localități, din care 13 localități sunt cuprinse în județul Botoșani (comunele Albești, Călărași, Copălău, Dobârceni, Durnești, Frumușica, Hlipiceni, Lunca, Răuseni, Sulița, Todireni, Trușești, la care se adaugă orașul Flămânzi) și 1 localitate în județul Iași (comuna Deleni). Microregiunea G.A.L. „Colinele Moldovei” este situată în Regiunea de Dezvoltare Nord – Estică, în partea de sud a județului Botoșani. Din punct de vedere administrativ, teritoriul microregiunii ocupă 16,99% din teritoriul județului Botoșani și 2,82% din suprafața județului Iași.

Tipuri de așezări, curți, gospodării, locuințe, lăcașuri religioase, biserici, schituri.

Din vremurile îndepărtate ale istoriei și până către jumătatea secolului al XIX-lea, când au început să se înmulțească, în mod simțitor centrele urbane, românii, îndeletnicindu-se, îndeosebi, cu agricultura și păstoritul, au dus o viață precumpănitor țărănească. Forma principală de așezare, pentru viețuirea laolaltă, a fost, deci, satul.

La nivelul unei astfel de așezări, gospodăriile trebuiau organizate strâns, pe suprafețe relativ mici, constând în case, acareturi, respectiv o serie de alte clădiri/construcții. Locuința, așezată pe marginea drumului, avea o orientare precisă, cu fața către sud și cu odaia de locuit spre răsărit . Se deosebesc două mari categorii de locuințe: bordeiul și casa.

Casa, construită pe sol, avea, la început, structură monocelulară, cu planul compus dintr-o cameră („casă”) și tindă (zona de trecere prin care se făcea intrarea în interiorul casei). Deseori era atașată și o mică bucătărie, mai joasă decât restul construcției, cu acoperișul „într-o apă”. Acest tip de casă era răspândit uniform pe întinderea zonei de interes.Reprezentând un precursor al locuințelor moderne, cu trei- patru camere, casa cu două camere și tindă la mijloc, cuprindea: camera de locuit, camera curată sau „casa cea mare. În camera de locuit exista cuptorul, în timp ce camera curată era, de obicei, lipsită de un sistem de încălzire, fiind folosită ocazional, pentru oaspeți și reprezentând încăperea în care se țineau cele mai bune mobile și țesături ale casei.

În ceea ce privește sistemele de construcție ale caselor, acestea au variat pe cuprinsul zonei. Cel mai răspândit pare să fi fost sistemul bazat pe folosirea furcilor de stejar, îngropate în pământ la adâncimea de un metru, iar în afară atingând înălțimea de până la doi metri. Cele aproximativ 12 - 14 furci

folosite pentru o casă, erau consolidate de trei brâie orizontale, tot din lemn de stejar, brâul superior fiind și suportul pentru „costoroabe”, elementele de susținere pentru căpriorii acoperișului. Pe acest schelet al locuinței se împleteau vertical nuiele, peste care, apoi, se lipea pământ amestecat cu paie și pleavă. După uscarea acestui strat, pereții se ungeau cu lut și balebă de cal, apoi se „fățuiu” (se aplică, pentru nivelare, un strat suplimentar de lut), pentru ca, în final, să fie văruiți.

În zona de pe cursul Jijiei, unde lipsa pădurilor determina ridicarea construcțiilor fără folosirea, în cantitate mare, a lemnului, casele se făceau din vălătuci, din pământ și paie, formându-se suluri de dimensiuni variabile. Vălătucii se așează pe un schelet de bârne subțiri de stejar, înfipite direct în pământ, la distanță de aproximativ 1 metru una față de alta. Ulterior, pereții erau unși cu lut.

Acolo unde pădurile furnizau lemn suficient, casele se construiau din bârne. Ridicate pe sol sau pe o temelie de piatră, se așezau bârne groase, numite „tălpi”. Peste ele, se așezau bârne mai subțiri, îmbinate la colțuri „în clește”, formând pereții. Peste acestea, se puneau grinzile tavanului, iar la capetele lor, „costoroabele”. La final, casele se văruiu în interior și în exterior.

Acoperișurile, construite până pe la jumătatea secolului al XIX-lea din stuf sau paie, mai ales din paie de secară, care sunt mai lungi și mai lucioase, erau foarte înalte, pentru a permite scurgerea apei sau a zăpezii. Începând cu secolul al XIX-lea, va fi folosită dranița (în zonele cu păduri), dar și țigla, cartonul asfaltat sau tabla.

Majoritatea caselor aveau, în față, un ceardac, sau, de jur împrejur, o prisă din piatră sau pământ, cu stâlpi pentru susținerea acoperișului. Prin închiderea prispei, se obținea o verandă care se termina, spre nord, cu un „paravan”, un perete de lemn prin a cărui construcție se obținea, de obicei, o magazie.

O altă variantă era casa cu două camere, tindă și cu „paravanul” în spatele ei, peretele prin a cărui delimitare se obțineau două spații suplimentare, de-a lungul casei, unul folosit ca bucătărie și pentru creșterea copiilor, celălalt, ca magazie. Camerele „din față” rămăneau „de curat”, utilizate pentru primirea musafirilor sau pentru socializarea cu vecinii și prietenii.

Anexele gospodărești răspund unor cerințe de ordin material și economic, fiind reprezentate de spații funcționale pentru prepararea și consumul hranei, pentru depozitarea produselor alimentare și pentru adăpostirea animalelor, uneltelor, mijloacelor de transport și furajelor. Acareturile erau dispuse în jurul casei, astfel încât să fie toate la dispoziția gospodarilor. Cele mai vechi adăposturi pentru alimente, care vor urma și ele o linie evolutivă, erau gropile de bucate, săpate în pământ, al căror interior era ars, pentru ase usca.

După ce înăuntru se puneau grâne, gropile erau acoperite cu un capac sau chiar cu pământ.

Poiata, gândită ca o extensie a grajdului sau a magaziei, ori separată de orice altă construcție, era, la rândul ei, una dintre anexele gospodăriei, la fel ca și coșeriul, pentru păstrarea porumbului, făcut din nuiiele, apoi din scândură, acoperit cu stuf sau draniță (în zonele cu păduri).

O altă resursă de la nivelul microregiunii este reprezentată de Siturile de importanță comunitară Natura 2000: ROSCI0141 Pădurea Ciornohal (Județul Botoșani, comuna Călărași) și ROSCI0076 Făgetul Humosu (Județul Iași, comuna Deleni). Alte arii protejate din cadrul microregiunii G.A.L. „Colinele Moldovei” sunt: Rezervația Buduhala-Copalău - 46,6 ha (comuna Copalău), Rezervația Țiganca – 86 ha (comuna Flămânzi), Rezervația Frumușica – 12,2 ha (comuna Frumușica), Rezervația Schitul Balș – 57,2 ha (comuna Frumușica) și Zona M-rea Cozancea – 71,3 ha (comuna Lunca).

La nivelul microregiunii G.A.L. “Colinele Moldovei” există mai multe obiective culturale incluse în Lista monumentelor istorice 2010, realizată de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național prin Institutul Național al Patrimoniului. În cele 13 localități componente ale microregiunii sunt înregistrate 69 monumente istorice, cedatează din perioade variate de timp, ca Ansamblul conacului Cantacuzino – Deleanu, Conacul Cantacuzino – Deleanu, Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, Schitul Lacuri (Deleni) din Codrul Delenilor, Ansamblul curții boierești Crupenschi, Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, Biserica de lemn „Sf. Nicolae”, Monument comemorativ al Răscoalei din 1907, Monumentul Eroilor din Războiul pentru Independență, Pavilioanele spitalului de la Sulița, Biserica „Sf. Nicolae”, Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” – Cozancea, Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, etc.

Referindu-ne la lăcașurile de cult existente la nivelul micro-regiunii G.A.L. „Colinele Moldovei”, este important de subliniat faptul că multe dintre ele au o vechime respectabilă și reprezintă valori ale arhitectonicii ecleziastice românești, o serie dintre ele regăsindu-se pe Lista monumentelor istorice: Biserica „Adormirea Maicii Domnului” Deleni (1669), Schitul Lacuri (Deleni)

din Codrul Delenilor (1724), Biserica „Adormirea Maicii Domnului” Deleni (1791), Biserica de lemn „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul” Deleni (1744), Biserica de lemn „Sf. Nicolae” Flămânzi (1657), Mănăstirea „Sf. Treime” Balș – Frumușica (sec. XIX), Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” – Cozancea (sec. XVII – XIX), Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, Biserica „Sf. Nicolae” Sulița (1820-1826, refăcută la 1912), Biserica „Adormirea Maicii Domnului” Sulița (1732), Turn clopotniță Sulița (sec. XIX) etc.

TERITORIUL GAL SUCEVIȚA-PUTNA (jud. Suceava)

Asociația GAL Sucevița-Putna are în componența sa 16 unități administrativ-teritoriale din județul Suceava: Arbore, Brodina, Burla, Cacica, Horodnic de Jos, Horodnic de Sus, Iaslovăț, Mănăstirea Humorului, Marginea, Poieni Solca, Putna, Straja, Sucevița, Ulma, Volovăț și orașul Solca.

Microregiunea Gal Sucevița-Putna are desenată pe harta sa unele dintre cele mai importante centre religioase ale Bucovinei, sate minunate ce își păstrează tradițiile și obiceiurile, centre culturale de mare însemnătate sau peisaje de basm ce îți aduc liniștea mult dorită. Este una dintre cele mai frumoase provincii din Bucovina, este un ținut fascinant prin istoria locului și a oamenilor, prin armonia peisajului care îți aduce liniște.

Zonă a interferențelor culturale, cu un peisaj deosebit de atractiv, GAL Sucevița-Putna este emblematică pentru ospitalitatea oamenilor care poartă un respect aparte locului unde își duc traiul, o vatră păstrătoare a unor valori

spirituale și materiale unice prin specificul lor. Leagăn de veche civilizație, unde istoria se împletește cu legenda, păstrează mărturiile ale prezenței omului din cele mai îndepărtate vremuri.

GAL Sucevița - Putna reprezintă una dintre cele mai populare zone din Bucovina deoarece aceasta impresionează prin caracterul său istoric, geografic și turistic, dar și datorită monumentelor de arhitectură cu fresce interioare și exterioare din acest colț de țară, ce au fost trecute în Patrimoniul UNESCO: Biserica *Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul* din Arbore, Biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului din Mănăstirii Humorului, Mănăstirea Sucevița cu hramul Învierea Domnului. Localitățile cuprinse în microregiunea GAL Sucevița - Putna păstrează până în zilele noastre construcții (cetăți, ctitorii și case domnești ș.a.) din vremea primilor voievozi moldoveni, la Putna, unde în 1871 festivitățile prilejuite de împlinirea a 400 de ani de la zidirea ctitoriei lui Ștefan cel Mare s-au transformat, cu participarea lui Mihai Eminescu, Mihai Slavici, Ciprian Porumbescu și a altor tineri veniți din toate provinciile istorice românești, într-o impunătoare manifestare a conștiinței de neam și de țară a românilor de pretutindeni.

Pe teritoriul Gal Sucevița Putna au loc anual o serie de festivaluri și manifestări cultural-artistice sau religioase, ce promovează tradițiile, credința, spiritualitatea, istoria și cultura românească, unde oameni din toate categoriile sociale lucrează împreună, cu multă dragoste și respect pentru binele comunității, pentru a-și primi cu drag turiștii și pelerini din țară și din străinătate.

Un loc important și de mare valoare, în zona de conservare, dezvoltare și punerea în valoare a patrimoniului material și imaterial îl reprezintă minoritățile și grupurile etnice, mai ales în zona Brodina, Ulma – huțului și zona Cacica - polonezii. Pierderea gravă a competențelor meșteșugărești trebuie remediată prin creșterea investițiilor în formare, astfel încât transferurile între generații să aibă loc pe baza cunoștințelor anterioare și prin încurajarea inovării. Școlile din mediul rural ar trebui să prezinte elevilor potențialul pe care îl are patrimoniul rural în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, precum și oportunitățile de carieră în exterior. Există o provocare specifică, nu numai pentru tinerii agricultori, ci pentru toți tinerii din mediul rural, de a adopta o atitudine întreprinzătoare în rolul lor de păstrători ai patrimoniului.

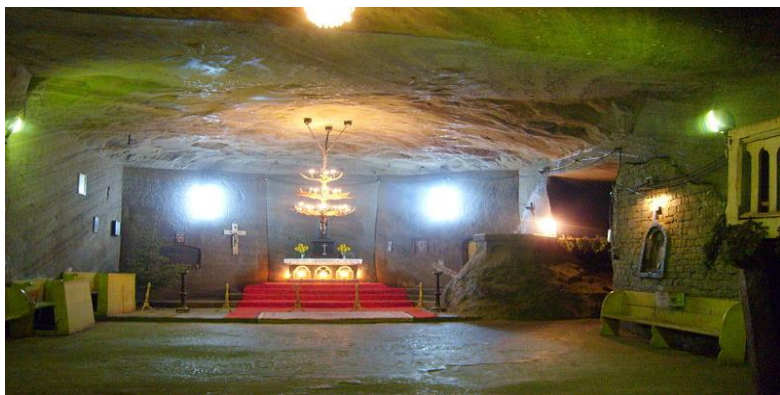
Teritoriul microregiunii GAL Sucevița Putna a moștenit și un bogat patrimoniu de clădiri frumoase – biserici, dar și case țărănești – Biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Solca, Biserica „Luca Arbore”, Schitul de lemn din satul Pârteștii de Sus, Biserica Romano-Catolică de la Cacica, Biserica din lemn - Schitul Călugărița, Mănăstirea Putna, Mănăstirea Sucevița, Biserica monument istoric, „Biserica Înălțarea Sfintei Cruci” Volovaț, patrimoniu ce trebuie păstrat, valorificat și promovat, atât la nivel local, național, cât și internațional.

Biserica „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul” Arbore

De-a lungul ultimelor cinci-șase veacuri, nordul moldav a avut două civilizații rurale distincte, cea răzeșească și cea iobăgească, ambele puternic influențate de civilizația meșteșugărească urbană, preponderent armenescă, germanică, maghiară și țigănească. Răzeșii, începând cu voievodul și terminând cu proprietarul celei mai mici fâșii de pământ, erau valahi, cu obiceiuri distincte și exclusiviste, cu un port nealterat decât de contaminări nobiliare polone. Ei dispar din istorie, la cererea lor, abia după anul 1864, când Dieta Bucovinei le aprobă cererea de a fi considerați țărani, cu beneficiul păstrării unui fecior bun de recrutare pe lângă casă, pentru a se ocupa de gospodărie.

Volumul VI din „Călători străini despre țările române” ne lasă mărturie modul de trai a răzeșilor din Solca, de exemplu, care își construiau case din lemn, în două ape, „cu acoperișuri în povârniș, făcute din șindrila, și aceasta s-a născocit din pricina ninsorilor mari, pentru ca zăpada să nu se poată așeza pe ele; toate casele au coșuri și sobe”. Construirea Sfintei Mănăstiri Sucevița, este legată de asemenea de răzeși, prin faptul că Ieremia Movilă a adus mai mulțimeșteri străini pentru construirea acesteia, o mare parte dintre ei au rămas pe meleagurile noastre, ca iobagi, răzeși sau meseriași pe lângă mănăstire. Istoricul Radu Theodoru în opera sa ”Strămoșii” menționează că pentru construcția mănăstirii Putna, și gospodărirea acesteia au fost aduși oameni de prin alte părți, dar și din părțile locului. Încă de atunci se vorbește că prin aceste locuri au existat răzeși: „Răzeșii, satele viitoarei ctitorii domnești, ies cu carele, la cărat piatră”.

Salina Cacica –Capela

Pentru dezvoltarea satului bucovinean și păstrarea valorilor și tradițiilor lăsate moștenire de veacuri ar fi benefică o colaborare la scara mare între autoritățile publice locale, ONG -uri, firme private și populație, prin care să se realizeze evidențierea fizică prin panouri de informare a unor atracții turistice naturale, situri arheologice, trasee de pelerinaj, posibilități de vânat și pescuit sportiv, case memoriale, centre de echitație. Pentru că vorbim de Bucovina, de istorie și valori ar trebui să promovăm cultura tradițională locală, cu elemente gastronomice, obiceiuri, produse tradiționale meșteșugărești. Deasemenea, pentru o dezvoltare reală și sigură trebuie susținută și dezvoltarea infrastructurii, promovarea patrimoniului ca resursă pentru educație și educație pentru patrimoniu, organizarea de programe de formare privind educația culturală, realizarea de ateliere de creație meșteșugărești sau gastronomice – și aici putem

aminti de Șezătoarea de la Poieni Solca, Festivalul Folcloric „Flori de mai” de la Iaslovăț sau „Festivalul Ștefanian” de la Putna - și alte activități culturale complementare formelor de învățământ existente.

Turismul cultural în mediul rural dispune în teritoriul GAL Sucevița Putna de un patrimoniu divers și bogat, de mare valoare și atractivitate turistică. La acestea se adaugă muzee etnofolclorice mai puțin cunoscute, realizări ale unor entuziaști și împătimiți ai dragostei de frumos și istorie: Muzeul etnografic de la Straja, Muzeul etnografic – „Dimitrie Olenici” din Horodnicul de Jos, Muzeul sării din Cacica, Muzeul etnografic Marginea, și muzeele de pe lângă mănăstiri.

Zonele rurale, în general, sunt păstrătoare ale datinilor, tradițiilor, meșteșugurilor și obiceiurilor „din bătrâni”. Românii au avut înclinații artistice, de cele mai multe ori obiecte cu stricte întrebuintări practice fiind adevărate opere de artă. Materia primă folosită este diversă: lutul, materialele textile, pieile de animale, lemnul, cornul etc. din care au realizat covoare, costume populare, cojoace, ceramică, instrumente populare, măști, obiecte din lemn pentru uzul gospodăresc. Există centre de creație vestite prin supraviețuirea în arealul rural a unor meșteșuguri. Meșteri populari vestiți pentru producerea ceramicii și împletiturilor sunt în Marginea, țeșături la Arbore, ouă încondeiate la Brodina, Ulma, Putna, etc.

TERITORIUL GAL LUNCA CIUHURULUI, (Raionul Edineț, Republica Moldova)

În componența G.A.L. „Lunca Ciuhurului”, intră localitățile din următoarele Unități Administrativ Teritoriale: Chetrosica Noua, Stolniceni, Parcova, Fântâna Alba, Ruseeni, Rotundă, Sofrincani, Gașpar, Bratușenii Vechi, Bratușenii Noi, Chiurt, Slobodca, Goleni, Hlinoiaia, Hlinoiaia Mică, Hincăuți, Poiana, Clișcăuți, Cepeleuți, Rîngaci, Vancicăuți. Numărul total de locuitori este de 24,258. Suprafața teritorială a GAL este de circa 29248,36 k. p. Satele, membre a GAL-ului, au o așezare pitorească, sunt împodobite cu vii, livezi, fâșii forestiere etc: sunt scăldate în apa iazurilor, izvoarelor, fântânelor, râurilor, inclusiv în apa Râului Ciuhur râu de o importanță istorică – sursa de pește și de apă pentru spălatul și ghilitul pânzei din care se brodau prosoape. Și deține gospodării moderne, livezi parfumate, bazine de apă răcoritoare, ferme moderne, etc.

Orice lucru, ființă, eveniment sau fenomen are o poveste. Dintre toate poveștile lumii, istoria este cea mai frumoasă poveste, nu atât prin imensitatea ei, ci prin infinitul detaliilor pe care le conține. Toți oamenii au o poveste a lor. Toate grupurile, cetele, satele, neamurile lumii au, de asemenea, povestea lor.

Undeva între neamurile astea suntem și, noi, noi astea de pe aici. Povestea noastră începe tare demult și e atât de lungă încât e o mare și frumoasă istorie. La fel și povestea proiectului pe urmele Răzeșilor din Moldova. Patrimoniul cultural e foarte vast și bogat. Satele ne întâmpină cu o atmosferă de intensă trăire emoțională: biserici, monumente ale celor căzuți în diferite războaie și conflicte, răstigniri, muzee etc. Ne caracterizează capacitatea de fondarea traseului turistic “Cercul de Aur al Conacelor” din teritoriul G.A.L.- în care se află conacul Cantacuzino din satul Poiana cu un parc de 27 hectare și 36 de specii de copaci rari. Conacul e construit în stil neogotic, în comună Stolniceni se află spitalul cu parc dendrologic cu 27 de specii de copaci rari de o valoare Națională aparținând familiei Eliza și Mihaita Stroescu. În satul Ruseni se află clădirea boierului Strincovschi, Comună Sofrincani dispune și ia de un conac boieresc. Specificul G.A.L.-lui constă în promovarea tradițiilor neamului și anume, familia de meșteri populari Marina și Marcel Ostrovschi, din Hlinoiaia care se ocupă cu crearea frumosului masca tradițională și costumul național, cântecul Pascal, Aprindeți Luminele, Precurata-I față Pinei, cu tabăra de creație a pictorilor de la Parcova, Cu festivalul Dacii Liberi - Răzeșii ne fac să credem că cu adevărat Dintr-un bob se naște un spic, iar dintr-un spic se naște, Pâinea cea de toate Zilele’ GAL, „Lunca Ciuhurului” speră să întocmească un program corespunzător necesităților comunităților și să activeze având ca scop creșterea economică integrate a zonelor rurale cu o infrastructură reanimată, cu locuri de muncă, cultura autentică înaltă, educație aleasă și îmbunătățirea condițiilor de trai. GAL, „Lunca Ciuhurului”, raionul Edineț, are drept scop de a promova o politică rurală eficientă, contribuind pe această cale la schimbarea semnificativă de dezvoltare socială și economică a comunităților locale.

TERITORIUL GAL „MOVILA MĂGURA” (Raioanele Făleşti, Ungheni și Sângerei, Republica Moldova)

GAL ”Movila Măgura” este format din 10 unități administrativ teritoriale de nivelul I, care fac parte din 3 raioane: Făleşti Ungheni, și Sângerei. Astfel, 8 autorități ale administrației publice: Sărata Veche, Scumpia, Făleştii Noi, Ișcalău, Catranic, Bocani, Pietrosu, Ciolacu Nou (ce includ 22 localități – Sărata Veche, Sărata Nouă, Hitrești, Scumpia, Măgureanca, Nicolaevca, Hîrtop, Făleştii Noi, Pietrosu Nou, Ișcalău, Doltu, Burghelia, Catranic, Bocani, Pietrosu, Măgura Nouă, Măgura, Ciolacu Nou, Ciolacu Vechi, Șoltoiaia, Pocrovca, Făgădău) sunt parte componentă a raionului Făleşti. Raionul Ungheni este reprezentat de comuna Negurenii Vechi (ce include 4 localități – Negurenii Vechi, Zazulenii Vechi, Țîghira, Coșeni) - din raionul Ungheni. Comuna Bursuceni (cu 2 localități – Bursuceni și Slobozia Măgura) - din raionul Sângerei.

Amplasat geografic în Nord-Vestul Republicii Moldova GAL-ul Movila Măgura are o populația totală a localităților partenere în cadrul GAL „Movila Măgura” de 22.944 locuitori. Suprafața teritoriului acoperit de Grupul de Acțiune Locală este de 346.05 km² și este omogen din punct de vedere geografic, caracterizat de diversitate și multiculturalitate.

Specificul GAL „Movila Măgura” se manifestă prin însăși zona culturală și investițiile turistice atractive; existența ecosistemelor bine conservate, oameni gospodari și întreprinzători, un trecut istoric comun și o rezistență destoinică în fața ispitele timpurilor apuse.

Denumirea GAL „Movila Măgura” este acordată în legătură cu faptul că un punct de hotar comun între raioanele Ungheni, Fălești și Sîngerei este Dealul Măgura. Dealul Măgura se află pe moșia satului Țîghîra, la intersecția a două zone natural; este geomorfologic izolat de terenurile adiacente. Dealul se deosebește evident de relieful înconjurător, diferența de altitudini depășind 150–200 m. Altitudinea absolută a Măgurii este de 388,8 m și mult timp (până la precizarea altitudinii dealului Bălănești – 429,5) se considera cea mai mare înălțime în Republica Moldova. Versanții sunt deformați de alunecări, actualmente preponderent ocupate de plantații silvice. Învelișul de sol inițial a fost deteriorat totalmente, fiind transferat în corpul tumulului. Deoarece versanții care înconjoară dealul sunt abrupti și deformați de alunecări, este greu de stabilit biogeocenoza inițială de pe culmea dealului. Aici priveliștea se evidențiază printr-o movilă (tumul) a cărei înălțime constituie 17 m, construită pe platoul predominant. Când și cine a construit tumulul – nu se știe. Versiuni sunt câteva, printre care se crede că tumulul ar fi o necropolă sau un mormânt militar al nomazilor. Movila Măgurii este descrisă într-un studiu al arheologului Veaceslav Bicbaev ca un „mormânt militar izolat sau necropolă plană din epoca medievală târzie (sec. XV)”. O altă versiune cunoscută local este că înălțimea sau ar fi putut fi folosită la transmiterea semnalelor de alarmă în caz de invazii a răufăcătorilor.

O adevărată perlă locală, transmisă din gură în gură nepoților este legenda despre Movila Măgura, tumulul din vârful dealului Măgura, care a îndrăznit să se ridice cu 200 m față de restul zonei. Acest loc își ale legendele sale din povestirile bătrânilor. Un nume frumos care întâi de toate intrigă. Urmează stingerea curiozității de a afla unde se află această enigmă. Apoi vine dorința de a vizita și de a vedea cu ochii proprii ce se face acolo. Și de a povesti și altora.

Așa începe istoria Movilei Măgura. Cine știe din ce timpuri s-a ivit către soare și câte secole a bătut-o vântul. A apărut așa natural? A ridicat-o cineva? Și în ce scop? De ce există și azi? În țara noastră cu relief calm, de șes și câmpie, frământările acestea geologice, chiar așa domoale cum sunt, intrigă și stârnesc neliniștea celor care adoră să întoarcă pe toate fețele secretele naturii.

Cei care au mers la fața locului să studieze problema au decretat că formațiunea măsoară 388,8 m și se deosebește evident de relieful înconjurător. Mai exact, dealul a îndrăznit să se ridice cu 200 m față de restul zonei. Până când geografi au venit cu informații clare asupra înălțimii dealului Bălănești (429 m, s-a considerat că Măgura este cel mai înalt loc din Republica Moldova. Chiar dacă de atunci a căzut un pic în clasament, și-a păstrat șarmul și misterul, mai ales că în vârful dealul își duce zilele cine știe de când un tumul înalt de 14 m. Având în vedere că acest spațiu fusese cândva populat de sciți, care au lăsat în urma lor multe movile funerare, s-a crezut că și acest tumul ar fi o necropolă sau un mormânt militar. Alții presupun că formațiunea a fost construită pentru a servi la „scanarea” teritoriului din jur și transmiterea semnalelor de alarmă în caz de invazie. Nu e exclus ca dealul, din cauza importanței sale strategice, să fi trecut de la un popor la altul în diverse perioade ale vremii, mai ales în perioada când teritoriul dintre Prut și Nistru era traversat de tot felul de răufăcători.

TERITORIUL GAL „DRUMUL GOSPODARILOR” (Raionul Rîșcani, Republica Moldova)

GAL „Drumul Gospodarilor” include următoarele localități din raionul Rîșcani: s.Corlăteni, s.Singureni, com.Grinăuți, com. Recea, com.Șumna, com.Răcăria, s.Nihoreni, com.Vasileuți, s.Borosenii Noi, s.Balanul Nou, s.Rămăzani, s.Pîrjota, com.Malinovscoe, or.Rîșcani, s.Hiliuți, s.Șaptebani, or.Costești, com. Duruitoarea Nouă, Petrușeni.

Primele atestări ale multor localități din GAL-ul „Drumul Gospodarilor” se regăsesc în hrsoavele domnești și cronici ce datează cu peste 4-5 secole în urmă (Nihoreni, Recea...), altele (Șumna, Cepăria) au o biografie ce abia trece de un veac. Prima atestare documentară a unei localități pe locul actualului sat Nihoreni datează cu anul 1602, cum o indică un cronicar “al celei mai verzi și mai îmbelșugate” localități din Moldova, ca să precizeze apoi că aici, „prin vrerea domnitorului Ieremia Movilă, patru slugi vrednice de ale lui au primit pământ lângă Nahoreni”, devenit ulterior parte a Rîșcanilor.

GAL-ul este situat la nord-vestul Republicii Moldova, în stepa Bălțului fiind încadrat teritorial în raionului Rîșcani. Teritoriul GAL “Drumul Gospodarilor” are o populație de 45.272 locuitori, și acoperă o suprafață de 60409,16 ha, ceea ce duce la o densitate a populației de 0,75 loc./ha. Pe teritoriul GAL „Drumul Gospodarilor” curg râurile Răut cu afluenul său Copăceanca și Camencuța afluent al râului Camenca. Poziția geografică favorizează GAL-ul în dezvoltarea comerțului. Avantaje mari în acest sens aduce și faptul că e situat în apropiere de hotarul cu România și corespunzător

cu Uniunea Europeană fiind traversat de traseele Chișinău-Cernăuți și Soroca-punctul vamal Costești-Stânca.

În prezent, agricultura constituie baza economică a regiunii, circa 79% îi revine producției cerealiere, suprafață destul de impunătoare ocupă și cultura de floarea soarelui, mai sunt cultivate legume, tutun, porumb, culturi oleaginoase. Regiunea este cunoscută și prin creșterea sfecei de zahăr. Continuă a fi mărită suprafața de livezi de meri și nuci urmând ca în următorii ani regiunea să devină și una cu o pomicultură dezvoltată. Preferențial sunt sădite livezi intensive și superintensive cu randament major și efect economic important. Solurile din regiune conțin resurse mari pentru o agricultură performantă. În ultimii ani se atestă o învioreare a ramurii zootehnie. Producția animalieră a înregistrat o creștere de 7 la sută și are potențial de a progresa. Creșterea ovinelor și producerea laptelui brânzeturilor sunt în dezvoltare.

Pe teritoriul GAL se află și un aeroportul internațional care actualmente este scos din circuitul economic, dar are un mare potențialul de export și import de mărfuri și pasageri pe calea aeriană.

În microregiunea în care se încadrează GAL-ul sunt identificate un număr însemnat de resurse turistice naturale și antropice. Principala atracție este Lacul de acumulare Costești-Stânca și obiectivele turistice aflate în apropiata vecinătate cum ar fi: Peștera de la Duruitoare Veche, Lanțul de recife coralice sau toltrele de pe malul râului Prut. Aceste atuuri ale zonei sunt completate de existența unor spații de vânzare de-a lungul drumurilor principale (M14, R7), amenajate/păstrate de autoritățile publice în vederea susținerii micilor producători pentru valorificarea producției agricole. Micile piețe locale, amplasate la

îndemână, au creat un spațiu pentru dezvoltarea comerțului local și o caracteristică specifică a teritoriului GAL în rândul întregii zone de Nord a RM.

Vă poftim la noi la GAL „Drumul Gospodarilor”. Fiți sigur că în orice localitate veți descoperi o mulțime de alte lucruri interesante, descrierea cărora ar cere mai mult spațiu.

TERITORIUL GAL „URMAȘII LUI LEONARDO” (Raioanele Glodeni și Fălești, Republica Moldova)

Teritoriul GAL „Urmașii lui Leonardo” este format din 10 localități: 9 comunități din raionul Glodeni: satul Limbenii Noi, satul Limbenii Vechi, comuna Cuhnești (Cuhnesti, Bisericani, Serghieni, Cot, Movileni), satul Dușmani, satul Fundurii Noi, satul Fundurii Vechi, satul Ustia, satul Ciuciulea, satul Viișoara: 1 comunitate din raionul Fălești: Obreja (Obreja Nouă, Obreja Veche)

Teritoriul GAL-ului se situează în regiunea Nord Vestică a țării, respectiv partea sudică a raionului Glodeni și nordică a raionului Fălești. Suprafața totală a teritoriului este de 343, 3258 km², iar populația totală este de 22.100 locuitori.

GAL Urmașii lui Leonardo este un parteneriat de tip CLLD format din 23 de membri, din care: 10 parteneri publici (43.48%), 10 parteneri private (43.48%) și 3 parteneri, reprezentanți societatea civilă (13.04%).

Teritoriul GAL Urmașii lui Leonardo este amplasat în câmpia râului Prut, de-a lungul căruia se întinde și frontiera de stat a Republicii Moldova. Teritoriul este bogat în monumente istorice și culturale. În urma cercetărilor arheologice, care s-au efectuat, putem afla că acest teritoriu a fost populat din timpuri străvechi (perioada neoliticului, paleoliticului). Din lipsa informațiilor scrise, izvoarele arheologice sunt unicele documente în baza cărora putem studia istoria și cultura zonei.

Date scrise despre această zonă găsim abia începând cu sec. al XIV-lea. În mare parte populația raionului se ocupa de agricultură și zootehnie. Pe parcursul anilor teritoriul raionului a fost populat de diferite comunități, așa că astăzi, alături de populația de bază, conviețuiesc ruși, ucraineni, romi, bulgari, găgăuzi și reprezentanți ale altor etnii.

Teritoriul GAL Urmașii lui Leonardo se bucură de peisaje și sate autentice, unde tradițiile răzășești sunt păstrate cu sfințenie pînă în zilele noastre. Aproape

fiecare localitate analizată are ansamblu folcloric, organizează anual evenimente de păstrare a tradițiilor locale. Satele de origine răzășească își cunosc originile.

Pe teritoriul GAL Urmași lui Leonardo se află o parte din Rezervația „Pădurea Domnească”, cu o suprafață totală de 6032 ha, dintre care 3054 ha sunt păduri. Rezervația a fost fondată în anul 1993 și are menirea de a proteja una dintre cele mai valoroase și bătrâne păduri de luncă din Europa.

Teritoriul GAL *Urmașii lui Leonardo* se învecinează cu teritoriul GAL Valea Prutului, în zona comunei Santa Mare, din județul Botoșani, unde, deasemnea, cercetările istorice au dovedit că locuitorii au origini răzășești. Atât boierii din stânga Prutului, cât și domnii aveau moșii și în partea cealaltă a râului, ca de exemplu Măneștii din ținutul Trotușului, stăpânite pe baza hrisoavelor date lui Mihalcea Hâncu de către voievodul Grigore Ghica în 1659 și domnul Ștefăniță Lupu în 1660.

Răzeșii erau deținători de întinderi de pământ în comun, în cadrul unei familii întinse, care își organizau lucrările împărțind pământul în fiecare an între membrii ei, în devălmășie. Fiecare răzeș era proprietarul ereditar al pământului său. După Neagu Djuvara, era o instituție tipic românească, deosebită de zadruga sârbească sau de alte forme de organizare întâlnite la popoarele slave.

În documente vechi de răzeșie apărea că primul strămoș dovedit al acestei comunități avea statut de boier. Aceștia își aveau privilegiile garantate de voievozi. În timp însă, răzeșii au decăzut la rangul de țărani liberi, posesori de pământ, nefiind obligați să muncească pe pământurile boierilor. Ca urmare, nu puteau presta corvezi nimănui. Pe măsură ce a crescut tributul țării către turcii otomani asupra țărănimii, soarta lor s-a înrăutățit și mai mult; în secolele XVI și XVII mulți dintre ei au fost siliți să-și vândă moșiile boierilor, ajungând astfel în aceeași stare cu țărani șerbi.

După modelul cavalerilor cruciați, răzeșii erau acea parte a populației care participa la războaie fără a fi susținuți sau instruiți pe cheltuiala publică sau a domnitorului. Ca o răsplată pentru solidaritatea lor în luptă, domnitorul le

acorda drepturi de proprietate asupra unor terenuri sau slujbe în stat. Ei nu formau o clasă propriu-zisă, precum țăranii, nobilii, mazilii sau duhovnicii.

Domnii donau, uneori, sate către mănăstiri, astfel se impuneau sătenilor din aceste sate să dea dările tradiționale mănăstirii căreia erau donați. Dar pe lângă această dăruire, domnii scuteau de cele mai multe ori pe sătenii din satele mănăstirilor chiar de datoriile către Visteria Domnului, adică de toate dările tradiționale vechi. Răzeșii vecini vedeau astfel că iobagii duc o viață mai sigură și mai bună. După ce jireabiile (loturile) lor se micșorau și sarcinile domnești erau tot mai mari, răzeșii se închinau mănăstirilor, intrând astfel între iobagi și bucurându-se de aceiași situație cu a lor.

Familia producea tot ce era necesar membrilor ei: hrană, îmbrăcăminte, locuință etc. Deoarece totul era comun și se împărțea membrilor familiei după trebuință și după dispoziția șefului familiei, nu putea interveni nici un schimb de produse în interiorul familiei. Pentru că familia producea cele necesare membrilor nu exista nici o legătură economică între membrii diferitelor familii patriarhale, astfel nu existau schimburi, utilizarea banilor sau credite. Pășunile și pădurile erau o proprietate comună și erau folosite în comun, după norme dictate de organele conducătoare ale comunității.

În Basarabia, o vreme răzeșii s-au bucurat de o oarecare atenție din partea Imperiului Rus, care dădea chiar impresia că tinde să le confirme privilegiile. De exemplu, în 1846, în sarcina Sfatului provincial au fost adăugate examinarea și soluționarea chestiunilor despre dreptul la stare socială privilegiată a locuitorilor Basarabiei: mazili, boiernași, ruptași, rupta de visterie, rupta de camară. Dar, în timp, autocrația rusească s-a instalat tot mai temeinic în Basarabia, iar drepturile răzeșilor au început să fie încălcate. Proprietățile răzeșilor deveneau tot mai mult subiecte ale discordiei dintre ei sau cu boierii care emiteau pretenții nelegitime asupra lor. Ele au stat la originea multor procese. Mulți răzeși au fost astfel deposedați de terenurile lor. Însă în multe cazuri aceștia se prezentau la tribunal cu documente de proprietate vechi.

TERITORIUL GAL „RAUTUL DE SUS”

(Raioanele Rîșcani, Drochia și Dondușeni, Republica Moldova)

Teritoriul GAL-lui „Răutul de Sus” este situat în zona de Nord-Est a Republicii Moldova și este format din 8 unități administrativ-teritoriale din 3 raioane: s. Mihăileni - raionul Rîșcani, s. Ochiul Alb și com. Fîntînița- raionul Drochia, s. Baraboi, c. Frasin, s. Scăieni, com. Tîrnova și s. Țaul – raionul Dondușeni. Microregiunea GAL „Răutul de Sus” este amplasată în centrul

Platoului Moldovei de Nord, o zonă caracterizată printr-un relief slab deluros, slab fragmentat de văile cursurilor de apă. Partea vestică a teritoriului este mai ridicată, cu o mică coborâre la nivel de relief din nord spre sud, cu diferite variații ale înălțimii. Altitudinea medie față de nivelul mării constituie în regiune circa 208 metri.

Prima atestare documentară a localităților pe teritoriul GAL-lui aparține comunei Țirnova la 13 august 1464, localitate mare pe linia de cale ferată Bălți-Ocnița, între satele Țaul, Scăieni, Fântânița și Mîndîc, în regiune de câmpie cu 6 movile funerare străvechi. E despărțită de reședința raională prin imensa livadă a Colegiului agricol Țaulși o pădure pitorească de stejar. Cel mai înalt dâmb de aici se află la marginea de sud a satului, are altitudinea de 253 m. Moșia, bogată în humus și izvoare, se așterne între râurile Cubolta și Mut din nordul republicii. Specialiștii au identificat aici vatra unui sat format prin anul 1400 î.Hr., afirmă renumitul arheolog Ion Hîncu. Pe vatra lui au fost colectate obiecte casnice din epoca bronzului (sec. XV- XIII î.Hr.). În perioada romană (anii 106-376 î.Hr.), aici a existat un sat, care s-a menținut până la invazia hunilor din anul 376, când satul a fost prădat și ars, pe locul vetrei satului fiind atestate urme de case arse, grămezi de lut ars cu amprente de nuiete și diferite obiecte din perioada respectivă.

A doua atestare este la data de 5 iunie 1570 a s.Țaul. Moșia satului se conturează pe 5 movile funerare străvechi, aici au fost identificate o serie de obiecte arheologice (unelte din silex), care datează din paleolit, iar mai târziu obiecte de uz gospodăresc, care aparțin culturii Cucuteni-Tripolie (mileniul VI – III î. Chr.), una din cele mai vechi civilizații umane. Au fost efectuate săpături arheologice în anul 1951, care pe lângă vestigiile arheologice care aparțin culturii Cucuteni, s-au mai găsit obiecte ce aparțin Culturii Cerneahov (sec. III – IV î. Chr), inclusiv urmele unei vechi așezări umane. Locuitorii ei cultivau pământul, creșteau vite, practicau diferite meșteșuguri casnice, produceau unelte de muncă etc. Satul a fost ars, dovadă fiind urmele de case arse, grămezile de lut ars și diferite obiecte casnice colectate pe vatra lui, toate datând din mileniile IV-III î.Chr.

Pe moșia s. Frasin, atestat la 8 mai 1589, răsar aici-colo 9 movile funerare din epoca bronzului și evul mediu. Săpăturile arheologice au dezvelit aici vatra unei siliști cu o vechime de cam 5.000 de ani. O altă așezare descoperită în regiunea Frasinului are peste 1.700 de ani. A fost fondat după cucerirea Daciei de imperiul Roman. Siliștea a ființat pînă la invazia triburilor hunilor din stepele asiatice, anul 376 era noastră. Pe vetrele descoperite s-au colectat obiecte istorice din epocile apuse mii de ani în urmă.

Satul Fântânița apare în acte oficiale la 14 decembrie anul 1585, sub denumirea de Hnilovoda, ceea ce ar însemna apă rea, stătută. Cu aceeași denumire este pomenită și într-o carte domnească din 1598, iar pe 17 decembrie 1599, Ieremia Movilă întărește Mănăstirii Voroneț satele Trestieni (Frasinul de astăzi), Ternauca (Târnova) și Hnilovoda (Ghizdita sau Fântânița).

Un monument istoric este și biserița din lemn „Sfântul Nicolae” construită de Ștefan cel Mare, anul 1534, se află pe teritoriul cimitirului din sat, și are în jur de peste 400 ani. În Arhiva de Stat, nu se găsesc date precise, când s-a construit biserica. În lăcașul sfânt

sunt multe icoane vechi, presupunându-se că sunt mai vechi chiar și decât biserica. Pe pereți sunt icoane pictate pe piele, iar în altar, drept masa servește tulpina unui copac de stejar, care se păstrează din acei ani.

Actualul sat Scaieni și a făcut prezența în documentele timpului la 14 sept. 1639, pe când pe tronul țării se afla voievodul Vasile Lupu (Boga L. T. Documente basarabene, voi. XI. Chișinău, 1930). Pe moșia satului se conturează 3 movile funerare, rămase din epoca bronzului, când pe aici dăduseră năvală triburi nomade asiatice, dornice să acapareze averi străine și cărora strămoșii noștri le-au depus o dârză rezistență. Fiecare tumul e un cimitir al invadatorilor. În apropierea comunei a fost descoperit cimitirul unei siliști cu o vechime de peste 1700 de ani, din epoca romană.

Referindu-ne la sursele istorice, privind atestarea satului Mihăileni – datează din 12 decembrie 1646 – document care ne pune în temă ca la acea dată „locuitorii din satul Mihăileni au participat la un proces de judecată la Iași din cauza hotarelor moșiilor. Pe locurile satului Mihăileni au fost descoperite statuiete ale Zeiței Fertilității și Femenității din perioada culturii Tripoliene – cultura arheologică din epoca neoliticului. Vorbind într-un limbaj mai simplu aceasta înseamnă o distanță de timp de peste 3600 de ani î.e.n., sau 5600 până în zilele noastre. Fără cercetări arheologice organizate în scopuri științifice au fost descoperite vestigii, care mărturisesc vechea așezare omenească: cărămidă arsă, cioburi de oale, de lut, oase etc.

Prima atestare a moșiei și a cătunului Ochiul Alb are loc în anul 1744, pe vremea domniei lui Grigore Chică, iar prima informație despre întemeierea satului datează de pe timpul lui Mihail Sturza, una dintre moșiile căruia s-a aflat aici. Documentar localitatea fiind atestată în anul 1774. În lucrarea sa „Vetre strămoșești din RM”, Ion Hîncu a menționat ca pe moșia satului au fost descoperite urmele unei așezări primitive, vechi de cca 5000 de ani. Au fost găsite urme de case arse, diferite obiecte din eneolitic, epoca aramei și pietrei. Aici sunt și 4 movile funerare. Un mister al satului sînt crucile voluminoase care stau de veghe pe cîmpia „Capul Calului”, despre care se spune că în timpurile grele, cînd dacii, creștini din fire, în clipele de răgaz dintre luptele cu alte popoare, își purificau sufletele prin închinare lui Dumnezeu în așa zisele „biserici de cîmp” unele păstrîndu-se și pînă astăzi.

În preajma localității Baraboi întemeiat în anul 1823, în locul numit Pogor, se află vatra unui sat părăsit din sec. II-IV e.n. Pe acest loc se găsesc fragmente de vase din lut și alte obiecte. Pe moșia satului sunt 7 movile funerare - mărturie veritabilă că în sec. trecute pe aici au hoinărit triburi venite din stepele asiatice. În ele au fost înmormîntați migratorii decedați pe meleagurile Moldovei.

Razesii.ro

 <p>TINUTUL RAZEȘILOR ASOCIAȚIA</p>	<p>Echipe de proiect Munteanu Costantin – coordonator proiect Natea Maria Beatrice, Stingu Cornelia, Suci Ana-Nuti Contact: Asociația Tinutul Razeșilor Tel: 0759012132 E-mail: tinutulrazeșilor@gmail.com <i>Acest studiu ne ajută să ne redescoperim mândria de a fi razeși/moldoveni/români; Ne va ajuta să valorificăm trecutul pentru a construi punți între cele două maluri ale Prutului.</i></p>
 <p>GAL COVURLUI</p>	<p>Echipe de proiect: Dumbravă Veronica, Comănescu Valentin Contact: GAL Covurlui, Tel: 0753801729 / 0742292703 E-mail: asgalcovurlui@gmail.com, Website: www.gal-covurlui.ro <i>„Acest studiu este încărcat de istorie și pus în valoare prin acest deosebit proiect de cooperare Pe urmele răzeșilor din Moldova. Suntem mândri că putem reînprospăta memoria tuturor despre urmașii noștri razeși, să îi omagiem și să promovăm din punct de vedere istoric și etnografic teritoriul GAL Covurlui.”</i></p>
 <p>PODU INALT</p>	<p>Echipe de proiect: Sadici Irina Liliana Contact: GAL Podu Inalt, Tel: 0784293436, Email: galpoduinalt@galpoduinalt.ro Website: https://www.galpoduinalt.ro/ <i>„Studiul contribuie la cunoașterea rădăcinilor, cunoașterea istoriei din Moldova, din dreapta și stânga Prutului, identificarea trăsăturilor răzeșilor, a obiceiurilor, tradițiilor și meșteșugurilor locale. Moldovenii sunt oameni cu mult bun simț, modești, gospodari, primitivi și vrednici urmași ai răzeșilor de odinioară.”</i></p>
 <p>GAL ULMUS MONTANA</p>	<p>Echipe de proiect: Ing. Rotariu Vasile Prof. dr. Isailă Nadia Contact: Asociația GAL Ulmus Montana Tel: 0744/543.733, E-mail: galulmusmontana@gmail.com Pagina web: www.galulmusmontana.ro <i>„Singurul progres care poate influența profund viitorul, este cel care crește din trecut.” George Enescu</i></p>
 <p>GAL VALEA PRUTULUI</p>	<p>Echipe de proiect: Lungu Vasile - presedinte Maria Grădinaru, Maria Hudema Contact: Asociația GAL Valea Prutului Tel: 0232.474.992, E-mail: galvaleaprutului@gmail.com Pagina web: www.galvaleaprutului.ro</p>
<p><i>„Studiul istorio-etnografic din teritoriul își îndeamnă comunitatea și în special copiii să-și cunoască frumoasa, dar în același timp, și dureroasă istorie a locului. Pornind de la orașul Stefănești, cea mai veche așezare de pe Prut, întemeiată de Ștefan cel Mare, ca să stea strajă oștilor ce traversau drumul între Dunăre și Hotin, Trifești Vechi (astăzi Hermeziu) și oprindu-ne la Popricani.”</i></p>	
 <p>GAL STEJARIII ARGINTII</p>	<p>Echipe de proiect: Nenerică Irina, Țuțuianu Cristina; Burcuță Elena; Andriucă Ciprian; Smîntînă Cosmin Contact: Asociația GAL Stejarii Argintii Tel: 0332401108 / 0742902973, E-mail: stejariiargintii.gal@gmail.com Website: https://www.galstejariiargintii.ro/ <i>„Este doar un început de colaborare între grupurile de acțiune locală din România și Republica Moldova, un început în identificarea și reînvierea istoriei răzeșilor Moldovei. Ne dorim să readucem în viața comunităților, tradițiile, porturile, obiceiurile și frumusețea sufletului răzășesc de pe cele două maluri ale Prutului.”</i></p>

 <p>ASOCIAȚIA COLINELE LEADER MOLDOVEI Județele Botoșani & Iași</p>	<p>Echipe de proiect: Ursu Dorin Dumitru, Ursu Irina Contact: Asociația LEADER Colinele Moldovei, Tel: 0744538691 / 0759017601, E-mail: colinelemoldovei@gmail.com Website: http://colinele-moldovei.ro/</p>
<p>„Istoria fie se trăiește, fie se povestește. Prin urmare, este mai mult decât un drept, este datoria și chiar obligația noastră să povestim despre înaintașii noștri răzeși, fără de care “astăzi” nu ar mai fi la fel. Suntem norocoși că pe teritoriul deservit de Asociația Leader Colinele Moldovei au existat comunități de răzeși și că prin intermediul acestei frumoase colaborări, le putem păstra vie memoria. “Cunoscând istoria, eroii, tradiția, ne facem mai sociabili, mai altruști, mai iubitori de om și viață.” Nicolae Iorga</p>	
 <p>Sucevita Putna</p>	<p>Echipe de proiect: Doina Iacoban, Presedinte. Mihaela Lehaci, Manager proiect, Geanina Ciubotaru, Ionel Hrincescu, Daniela Nicolovici Contact: Asociația GAL SUCEVITA PUTNA, Tel: 0230/416.865 E-mail: galsucevitaputna@gmail.com website: www.galsucevitaputna.ro „Urmași ai răzeșilor lui Ștefan cel Mare, din Moldova, Basarabia și Bucovina, cu toții avem datoria morală să cunoaștem istoria propriei comunități, lăsată moștenire de veacuri, fără de care nu am fi ceea ce suntem azi. Ea este cartea de vizită a unui neam, cu scopul de a ne cunoaște trecutul, de a ne înțelege prezentul și de a ne călăuzi spre viitor.”</p>
 <p>Grup de Acțiune Locală "LUNCA CIUHURULUI"</p>	<p>Echipe de proiect: Guțu Grigore, Postolachi Alina Contact: GAL Lunca Ciuhurului Telefon: +37369216827, E-mail: luncaciuhurului@gmail.com Website: www.razesii.ro „Cea mai frumoasă poveste este istoria răzeșilor, vă invităm să o cunoașteți în GAL Lunca Ciuhurului.”</p>
 <p>Movila Măgura</p>	<p>Echipe de proiect: Maria Galit Contact: GAL Movila Măgura Telefon: +37369059257, E-mail: movilamagura8@gmail.com Website: www.razesii.ro „Istoria este cea dintâi carte a unei nații. Într-însa ea își vede trecutul, prezentul și viitorul.” – Nicola Bălcescu</p>
 <p>GAL DRUMUL GOSPODARILOR</p>	<p>Echipe de proiect: Crișan Alexandru Contact: GAL Drumul Gospodarilor Telefon: +37379712122 E-mail: drumulgospodarilor@gmail.com Website: www.razesii.ro „Și dacă unui călător îi șade bine cu drumul, vă poftim la noi, la GAL Drumul Gospodarilor. Fiți siguri că în orice localitate veți descoperi o multime de lucruri interesante.”</p>
 <p>GAL Urmașii lui Leonardo</p>	<p>Echipe de proiect: Ilie Calistru Contact: GAL Urmașii lui Leonardo Telefon: +37369298679 E-mail: gal.urmasii.leonardo@gmail.com Website: www.razesii.ro „Fără istorie nu este patrie și fără dragoste de istorie nu poate fi dragoste către patrie” – Bogdan Petriceicu Hașdeu</p>
 <p>GAL Răutul de Sus Pentru o viață mai bună</p>	<p>Echipe de proiect: Cecan Gheorghe Contact: GAL Răutul de Sus Telefon: +37369078427 E-mail: rautuldesusgal@gmail.com Website: www.razesii.ro „Un popor care nu-și cunoaște istoria e ca un copil care nu-și cunoaște părinții.” - Nicolae Iorga</p>